

**Univerzita Palackého v Olomouci**

**Filozofická fakulta**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**2014**

**Jaroslav Vaculík**

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

**William Shakespeare: Richard III.**

**Analýza a komparace dvou inscenací**

Jaroslav Vaculík

Katedra divadelních, filmových a mediálních studií  
Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Jiří Štefanides

Studijní program: Divadelní a filmová věda

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „William Shakespeare: Richard III. Analýza a komparace dvou inscenací“ vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

Podpis autora práce

Mé poděkování patří především doc. PhDr. Jiřímu Štefanidesovi za jeho vstřícné, inspirativní a trpělivé vedení, které mi pomohlo najít snáze cestu k uchopení tématu a především k správné interpretaci zdrojů informací, ze kterých jsem čerpal. Dále bych chtěl poděkovat paní Mgr. Jitce Novákové z archivu Národního divadla v Brně a paní Marii Šobkové z oddělení propagace Klicperova divadla v Hradci Králové, za jejich ochotu díky níž jsem získal veškeré potřebné materiály pro svou práci. Mé poděkování patří i mé manželce a dětem, kteří mi věnovali náš společný čas, aby mohla tato práce vzniknout.

**NÁZEV:**

William Shakespeare: Richard III. Analýza a komparace dvou inscenací.

**AUTOR:**

Jaroslav Vaculík

**KATEDRA:**

Katedra divadelních, filmových a mediálních studií

**VEDOUCÍ PRÁCE:**

doc. PhDr. Jiří Štefanides

**ABSTRAKT:**

Práce se zabývá komparací a analýzou dvou inscenačních pojetí divadelní hry Richard III. od Williama Shakespeara uvedených na jevišti Národního divadla v Brně, v režii Zdenka Plachého (premiéra 8. 1. 2010) a Richarda III. inscenovaného v Klicperově divadle v Hradci Králové v režii Davida Drábka (premiéra 20. 10. 2012). Cílem práce je zjistit v čem spočívají hlavní rozdíly v inscenování této hry, jaká byla dramaturgická koncepce při jejich vzniku, jak se na ní podílelo pojetí postav, scénografie, kostýmů a konečně jaký podíl měla na celkové vnímání inscenací práce obou jejich režisérů.

Práce si všímá snahy o neobvyklý pohled do psychologie postav a promyšlené kompozice mizanscény, pojímané oběma režiséry sice odlišně, nicméně velmi detailně což je prvek spojující obě inscenace. Další podobnost tkví ve výtvarném pojetí kostýmů a jejich fantaskní nadčasovosti. Společné téma obou inscenací od sebe však dělí především dva zcela odlišné režijní přístupy, kdy na rozdíl od inscenace na jevišti Národního divadla v Brně, podtrhující abstraktní rovinu a dávající vyniknout Richardu III. především ve formě velkovýpravné podívané, která stojí na představiteli hlavní role Petru Halbestadtovi, inscenace v Klicperově divadle v Hradci Králové srozumitelně a vtipně vykresluje současný pocit z převrácených hodnot a v každé době přítomné touze po moci.

**KLÍČOVÁ SLOVA:**

William Shakespeare, Richard III., Zdenek Plachý, David Drábek

**TITLE:**

William Shakespeare: Richard III. Analysis and comparison two theatrical staging.

**AUTHOR:**

Jaroslav Vaculík

**DEPARTMENT:**

Department of Theatre, Film and Media Studies

**SUPERVISOR:**

doc. PhDr. Jiří Štefanides

**ABSTRACT:**

The thesis deals with the comparison and analysis of two concepts of a theatre play King Richard III. by William Shakespeare directed by Zdenek Plachý and staged at National Theatre in Brno (opening night 8. 1. 2010) and Richard III. staged at Klicpera's Theatre in Hradec Králové, directed by David Drábek (opening night 20. 10. 2012). The thesis aims to discover the main differences in staging both plays, the dramaturgical concept at the time of their origin, and how it was influenced by the concept of the main characters, stage design, costumes and finally what part did the work of both directors play in the overall perception of the play.

The thesis notices the unusual point of view into the psychology of the characters and elaborated composition of mizanstage which both authors approach differently, nevertheless in great detail, which is the element connecting both productions. Another resemblance lies in visual concept of costumes and their fanciful timelessness. The common theme of both productions is primarily divided by two entirely different directorial approaches, where the production on the stage of the National Theatre in Brno is underlining the abstract level and enabling Richard III. to excel above all in the form of spectacularly staged show which depends on the starring actor of the main character Petr Halbestadt, whereas production in Klicpera's Theatre in Hradec Králové clearly and humorously describes contemporary feeling of overturned values and longing for power present at any time.

**KEYWORDS:**

William Shakespeare, Richard III., Zdenek Plachý, David Drábek

# Obsah

<b>1</b>	<b>Úvod.....</b>	<b>8</b>
1.1	<i>Kritika pramenů a literatury.....</i>	9
1.2	<i>William Shakespeare, Richard III., slavná tragédie o neslavném králi.....</i>	11
1.3	<i>Richard III. a historie jeho inscenování na jevišti českých divadel.....</i>	15
<b>2</b>	<b>Richard III. na scéně brněnského Mahenova divadla.....</b>	<b>18</b>
2.1	<i>Stručná analýza inscenace.....</i>	18
2.2	<i>Překlad dramatického textu, úprava Martina Dohnala a Zdenka Plachého.....</i>	22
2.3	<i>Dramaturgicko-režijní koncepce.....</i>	23
2.4	<i>Několik slov k televiznímu záznamu Richarda III. z roku 2010.....</i>	26
<b>3</b>	<b>Richard III. na scéně Klicperova divadla.....</b>	<b>27</b>
3.1	<i>Stručná analýza inscenace.....</i>	27
3.2	<i>Překlad dramatického textu a úprava Davida Drábka.....</i>	32
3.3	<i>Dramaturgicko-režijní koncepce.....</i>	34
3.4	<i>Richard III., pojetí postav a herectví v Klicperově divadle.....</i>	36
<b>4</b>	<b>Richard III., komparace obou inscenací.....</b>	<b>40</b>
<b>5</b>	<b>Závěr.....</b>	<b>43</b>
<b>6</b>	<b>Prameny.....</b>	<b>45</b>
6.1	<i>Internetové odkazy.....</i>	46
<b>7</b>	<b>Literatura.....</b>	<b>47</b>
<b>8</b>	<b>Dokumentace.....</b>	<b>48</b>
	<b>Příloha č.1.....</b>	<b>49</b>
	<b>Příloha č.2.....</b>	<b>54</b>

# 1 Úvod

Cílem této bakalářské práce je analýza a komparace dvou divadelních inscenací, pro které je společným jmenovatelem snad jen jejich autor. Král Richard III. Williama Shakespeara na jevišti Národního divadla v Brně, v režii Zdenka Plachého, má zcela jinou formu než stejnojmenná hra na scéně Klicperova divadla v Hradci Králové v režii Davida Drábka. Interpretace obou her jsou totiž tak rozdílné, jak jen mohou být.

Důvodem, proč jsem si vybral toto téma, je fakt, že dílo anglického dramatika Williama Shakespeara je mi velmi blízké a historické hry patří k mým nejoblíbenějším. Dalším důvodem byla moje bezprostřední zkušenost s inscenováním této hry, kterou jsem získal jako choreograf šermířských a bojových scén.

Chceme-li se seriózně zabývat analýzou Richarda III. na jevišti brněnského Mahenova divadla a cíleně ji srovnávat s inscenací Richard III. na scéně Klicperova divadla v Hradci Králové, musíme si především uvědomit jejich interpretační rozdílnost, různost dramaturgické koncepce a originální přístup jejich tvůrců. V čem tedy vlastně tkví hlavní rozdíly v inscenování obou her, jaká byla dramaturgická koncepce při jejich vzniku, jak se na ní podílelo pojetí postav, scénografie, kostýmy a konečně jaký podíl měla na celkové vnímání hry práce obou režisérů? V následujících kapitolách se pokusím na základě analýzy založené na studiu pramenů, doporučené literatury a vlastní divácké recepce odpovědět na tyto klíčové otázky. Pro lepší přehlednost jsem rozčlenil svou práci do čtyř částí.

V první kapitole se zaměřím nejen na samotný vznik a stručnou historii hry Williama Shakespeara Richard III., ale také nastíním historii inscenování této hry v českých divadlech.

Druhá část práce bude věnována již samotné analýze inscenace Richard III. na scéně brněnského Mahenova divadla. Zaměřím se zde v první řadě na překlad dramatického textu, dále na celkové pojetí scénografie včetně výpravy a videoartové projekce, ale také na režijní přístup Zdenka Plachého a na jeho práci s herci.

Třetí část věnuji analýze Richarda III. inscenovaného v Klicperově divadle, zde se zaměřím především na originální spoluautorský přístup a režii šéfa činohry Klicperova divadla Davida Drábka. Ve své studii také považuji za důležité alespoň



stručně přiblížit práci výtvarníků scén Daniela Dvořáka a Marka Zákosteleckého a také autorem kostýmů Lindy Dostákové a Simony Rybákové.

Konečně čtvrtá část mé práce bude patřit komparaci obou inscenací, jejich myšlenkovému vyznění pro dnešního diváka. V závěru pak shrnu informace získané výše uvedenou analýzou a pokusím se na jejich základě vyjádřit vlastní pohled a názor na obě inscenace.

## 1.1 Kritika pramenů a literatury

Ve své práci se budu především opírat o vlastní diváckou zkušenost a také o televizní záznam inscenace Richard III. Národního divadla v Brně v režii Zdenka Plachého z roku 2010<sup>1</sup>, jehož studie mi umožnila zpracovat především hereckou složku inscenace a samozřejmě také o videozáznam inscenace Richard III. z Klicperova divadla v Hradci Králové.<sup>2</sup> Pro rozpoznání rozdílů v interpretaci textů v obou výše uvedených inscenacích jsem použil publikaci „Král Richard III. / King Richard III.“ Williama Shakespeara v překladu Jiřího Joska<sup>3</sup>, a také publikaci Williama Shakespeara „Dílo“ v překladu Martina Hilského.<sup>4</sup>

Dalším zdrojem cenných informací pro mě byly komentáře tvůrců inscenací, například rozhovor s režisérem Zdenkem Plachým, herečkou Zuzanou Slavíkovou a dramaturgem Martinem Dohnalem v pořadu TV Prima na téma „Anglický král ožil v Mahenově divadle“.<sup>5</sup> Svou cenu pro moji práci měly, vedle programů k příslušným inscenacím, jistě také četné dobové kritické ohlasy na jejichž základě jsem mohl inscenace posoudit z více úhlů pohledu.

---

<sup>1</sup> MOŠA, Stanislav. *Richard III.* TV záznam inscenace Národního divadla v Brně, Česká televize, 2010, délka záznamu 121 minut.

<sup>2</sup> ŠLABMOLA, Ondřej. *Richard III. (Kabaret o bezmoci mocných)*. FiftyFifty kreativní agentura s.r.o., 2012, délka záznamu 128 minut.

<sup>3</sup> SHAKESPEARE, William. *Král Richard III./ King Richard III.* Překl. Jiří Josek, 2. vyd. Romeo, 2008.

<sup>4</sup> SHAKESPEARE, William. *Dílo*. Přel. Martin Hilský, 1. vyd. Praha : Academia, 2011.

<sup>5</sup> *Kulturní okamžiky - Anglický král Richard III. ožil v Mahenově divadle*. Minuty regionu, PRIMA TV, 14. 01. 2010.

Jako příklad lze uvést článek divadelní kritičky Lenky Suché otištěný v Kulturní rubrice Břeclavského deníku, ve kterém autorka popsala Richarda III. na scéně Národního divadla v Brně jako nejslavnějšího představitele politické zřůdnosti, bezohledného kariéristu a veskrze ďábelského zločince.<sup>6</sup> V podobném duchu se nese i článek básníka a divadelního kritika Josefa Mlejníka, otištěný v Divadelních novinách, přirovnávající postavu Richarda III. pro jeho znetvořenou a pokřivenou ruku k Hitlerovi, nebo pro jeho kulhání k nacistickému ministrovi propagandy Goebbelsovi.<sup>7</sup> Vedle toho se v článku uveřejněném v deníku Právo, jehož autorem je divadelního kritik Jiří P. Kříž, lze dočíst, že „ztělesnění zla a podlosti v postavě Richarda III. nebylo ničím jiným než zcela zamýšlenou úlitbou Williama Shakespeara královně Alžbětě Anglické“.<sup>8</sup> Nicméně s opravdu kvalitním zhodnocením inscenací, jsem se v recenzích, až na výjimky, setkával jen velmi zřídka.

Základní náhled do oblasti divadelní režie mi umožnila kniha českého teatrologa Františka Černého „Otázky divadelní režie“, a dále práce autorské dvojice Jana Císaře a Františka Štěpánka „Základy činoherní režie“. Díky četbě těchto publikací jsem získal představu o práci divadelního režiséra ve vztahu k dramatickému textu, divadelnímu prostoru a hercům. Informace o herecké problematice jsem čerpal z knihy Jana Hyvnara „Herec v moderním divadle“. Tato publikace mě pomohla rozšířit mé obzory ve vnímání herecké práce a pochopit jednotlivé odlišnosti hereckých metod. Další cenné poznatky z oblasti scénografie a jevištního výtvarnictví jsem získal z publikace Věry Ptáčkové „Česká scénografie 20. století“. Správně formulovat divadelní terminologii mi pomáhala jak kniha Patrice Pavise „Divadelní slovník“, tak publikace Petra Pavlovského „Základní pojmy divadla“.

Historické údaje spjaté s postavou krále Richarda III. jsem čerpal především z knihy historika Jiřího Kovaříka „Richard III. Vrah, či oběť?“.<sup>9</sup> Tato publikace mi umožnila detailnější pohled na historickou osobnost krále Richarda III. v hlubších

---

<sup>6</sup> SUCHÁ, Lenka. Král Richard III.: výpravná podívaná s projekcí. *Brněnský deník*, 7. 1. 2010, s. 7.

<sup>7</sup> MLEJNEK, Josef. Herecké vlohy a jejich tříbení. *Divadelní noviny*, 9. 3. 2010, s. 6.

<sup>8</sup> KŘÍŽ, Jiří P. Brněnský Parnass střeží válečné recidivy růží. *Právo*, 10. 2. 2010, s. 11.

<sup>9</sup> KOVAŘÍK, Jiří. *Král Richard III. Vrah, či oběť?* 1. vyd. Praha : Akcent, 2003.

dějinných souvislostech a jeho srovnání s postavou Richarda III. v Shakespearově dramatu. Informace o tvorbě a životě Williama Shakespeara jsem pak čerpal z knihy Martina Hilského „Shakespeare a jeviště svět“ a publikace Břetislava Hodka „William Shakespeare, Kronika hereckého života“, které mi pomohly objasnit si vznik Shakespearovy hry Richard III. z hlediska historického kontextu. Vedle toho dostupné literatury ke starším českým inscenacím Richarda III., které by mi mohly nabídnout konkrétnější informace není mnoho. V těchto publikacích, s výjimkou knihy Radima Kovala „W. Shakespeare: Richard III. - Rozbor divadelní inscenace“, se autoři věnovali spíše historickému pozadí vývoje jednotlivých divadel a o konkrétním inscenování Richarda III. lze najít jen útržkovité zmínky.

V neposlední řadě jsem se také snažil doplnit text o obrazovou přílohu, kterou se mi podařilo získat v archivech Národního divadla v Brně a Klicperova divadla v Hradci Králové.

Veškeré další informace k inscenaci Richard III. v režii Zdenka Plachého, které zpracovává tato bakalářská práce, jsem pak získal z archivu Národního divadla v Brně, kde mi byla v mém úsilí nápomocná vedoucí oddělení hudební a umělecké dokumentace, paní Jitka Nováková. Mé poděkování patří také paní Marii Šobkové z oddělení propagace Klicperova divadla, která mi rovněž pomohla získat další podklady k hradecké inscenaci Richard III. v režii Davida Drábka.

## **1.2 William Shakespeare, Richard III., slavná tragédie o neslavném králi**

Původní anglický název hry v českém překladu je Richard III. Z historických pramenů víme, že jde o posledního anglického panovníka z rodu Plantagenetů, který žil v letech 1452 – 1485. Jeho portrét představený v Shakespearově hře však ani zdaleka neodpovídá historické skutečnosti a pro mnohé z čtenářů a diváků se tak stal neprávem ztělesněním morální a fyzické krutosti. Dobový portrét však ukazuje Richarda III. jako člověka i z hlediska dnešního vkusu vcelku pohledného a navíc pro zločiny, které mu Shakespeare přisoudil, neexistují v historických análech žádné důkazy.

Jak to však bylo doopravdy s Richardovou pověstnou tělesnou deformací, kterou tak vehementně Shakespeare ve svém dramatu prosazoval? Podle Jiřího Kovaříka,

který se odkazuje na Ottův slovník naučný z roku 1899, lze najít pod heslem Richard III. následnou charakteristiku: „Byl těla nepatrného a nehezkého, ale ducha smělého a nelekal se žádného prostředku k dosažení svých cílů.“<sup>10</sup> Zajímavé, nicméně žádný popis králova znetvoření či tělesné deformace za jeho života napsán nebyl, v archivech bychom jej hledali marně a ani na žádném z Richardových dobových portrétů deformaci těla nenajdeme. Nikdo z osob, které provázely Richardovy první dny a další léta, neshledal na jeho těle nic nepřiměřeného a neobvyklého. Naopak, ve spisu nalezeném v XVIII. století je uvedeno, která stará hraběnka Desmondová vzpomíná, jak Richard byl velmi dobře rostlým mužem, ne ovšem tak pohledným jako jeho starší bratr Edward.<sup>11</sup> Kde se tedy vzal onen shakespearovský popis krutého muže odporného vzhledu. Zde je třeba pro vysvětlení uvést, že Shakespeare čerpal své informace především z „The History of King Richard the Third“ Thomase Moora. Jenže Moorovi bylo v době Richardovy smrti necelých osm let a krále, jehož životopis později napsal, osobně nejspíš nikdy nepatřil. Pověsti o ochromené ruce, kulhavosti a hrbu jsou tak dnes seriózními vědeckými prameny považovány jednoznačně za výmysly, pocházející zřejmě ze sporného výkladu dějin připisovaných právě Thomasi Moorovi, ale byly zřejmě dlouhou dobu považovány za spolehlivý historický pramen. Otázka královské podoby je tedy zdá se objasněna. Příběh plný záhad však tímto odhalením nekončí, spíše naopak. Richard III. byl především intrikán, ostatně tak jej také charakterizuje Shakespeare ve svém slavném dramatu.

Sám Shakespeare nejspíš nebyl záměrným mystifikátorem, námět pro svou postavu přebíral z dobových pramenů propagandisticky zaměřených na očernění nepřátel vládnoucí dynastie Tudorovců.<sup>12</sup> Název původního kvartového vydání z roku 1597 se nese v duchu renesanční doby a dnes nám může připadat poněkud zdlouhavý: „Tragédie krále Richarda Třetího, obsahující jeho zrádné pikle proti jeho bratru Clarencovi, hanebnou vraždu jeho nevinných synovců, jeho tyranskou uzurpaci a

---

<sup>10</sup> Tamtéž, s. 15.

<sup>11</sup> MACLACHLAN, Donald. *Bones, burials and bunkum. Richard III. and the Tower of London.* [online]. [cit. 1998]. <<http://home.cogeco.ca/~richardiii/bunkum.html>>.

<sup>12</sup> V době napsání tragédie Richard III. vládla v Anglii královna Alžběta I., vnučka Jindřicha VII.

celý příběh jeho hanebného života a jeho velmi zaslouženou smrt, tak jak byla nedávno hrána Služebníky ctihodného lorda komořího“. Pro úplnost ještě dodejme, že kompletní název fóliového vydání z roku 1627 byl „Tragédie Richarda Třetího“, obsahující vylodění hraběte z Richmondu a bitvu na boswortsském poli. Shakespeare napsal tuto tragédii někdy mezi lety 1592-1593, nejspíše na základě dochovaných pamětí. Především čerpal z díla Sira Thomase Moora z roku 1513 a jeho *History of King Richard III.*, dále pak ze spisů Edwarda Halla, autora *The Union of the Two Noble and Illustre Famelies of Lancaster and York* z roku 1548 a konečně také z práce Raphaela Holinsheda a jeho *The Chronicles of England, Scotland and Ireland* z roku 1587. Je dosti pravděpodobné, že se Shakespeare nechal motivovat i dalšími texty, jako byla například anonymní básnická sbírka *Zrcadlo pro vladaře* nebo balady tzv. Stanleyovského cyklu.<sup>13</sup>

Shakespearův *Richard III.* je vystavěn na základě senekovské tragédie, ale přebírá také způsoby obvyklé v tehdejším lidovém divadle. Především ve spojitosti s titulní postavou lze hovořit o personifikovaném hříchu oblíbených středověkých moralit. V mnohém však také připomíná *Richard III.* i ony titánské hrdiny *Tamerlána* a *Doktora Fausta* z dílny jeho velkého současníka a konkurenta *Christophera Marlowa*. Přesto lze vysledovat jistou rozdílnost. Zatímco *Marlowovy* postavy jsou spíše nadlidskými monstry, pro něž je zlo potěšením, *Shakespearův Richard III.* je postavou veskrze lidskou, a proto je také mnohem složitější a tajemnější. Děj tragédie se odehrává v Anglii v období doznívajícího středověku v letech 1483-1485. Řeč hry je tvořena ze 2 % prózou a 98 % veršem, z toho 4% tvoří verš rýmovaný.<sup>14</sup> Přesné datum premiéry této inscenace je přes četné snahy historiků dodnes nejisté, přestože se *Richard III.* těšil mezi *Shakespearovými* současníky velké popularity a hrál se a tiskl velmi často. Jediné představení, o němž se nám dochoval spolehlivý záznam, pochází až z 16. 11. 1633, kdy se tato tragédie hrála na dvoře krále *Karla I. Stuarta*. *Tragédie Král Richard III.* přímo navazuje na tři díly krále *Jindřicha VI.* a završuje tak první historickou tetralogii, ve které *Shakespeare* barvitě vy-

---

<sup>13</sup> DOHNAL, Martin. *Richard III.* Divadelní program. Činohra Národního divadla v Brně, premiéra 8. 10. 2010. Brno : Národní divadlo, 2010, s. 9.

<sup>14</sup> SHAKESPEARE, William. *Dílo*. Přel. Martin Hilský, 1. vyd. Praha : Academia, 2011.

líčil krutou válku „dvou růží“ probíhající na anglickém kontinentě mezi lety 1455 – 1485. V souboji Lancasterské rudé růže a Yorkské bílé růže však nakonec zvítězil Jindřich hrabě z Richmondu, vzdálenější příbuzný Jindřicha VI., který usedl na anglický trůn coby Jindřich VII. Zatímco tři předchozí díly krále Jindřicha VI. pojal Shakespeare poněkud rozmáchlým kronikářským způsobem, Král Richard III. je napsán spíše jako příběh o vzestupu a pádu titulního hrdiny. Věrohodnost titulní postavy je mimo jiné také dána tím, že se od počátku pohybuje v morálně zdevastovaném prostředí, na královském dvoře plném intrik a zrady. Richard je odlišný od svých bratrů a členů královské rodiny snad jen tím, že ve spleti zločinů a křivd kráčí za svým cílem odhodlaně a otevřeně. Při rekonstrukci historických událostí však autorovi jistě nešlo o faktografickou přesnost. Ohlédnutí do anglických dějin mu spíše posloužilo hlavně jako varování pro současnost.<sup>15</sup>

---

<sup>15</sup> DOHNAL, cit. 13, s. 9.

### 1.3 Richard III. a historie jeho inscenování na jevišti českých divadel

Richarda III. lze považovat za titul, se kterým se české divadlo začalo poměřovat od chvíle, kdy si podobně jako celá česká společnost začalo uvědomovat své možnosti a sílu. V roce 1855 byl publikován vůbec první překlad Richarda III. z pera Františka Douchy pod péčí a patronací Muzea království českého. V tomto překladu se také ve spojení s prvními lety existence Českého prozatímního divadla hrál. Titulní roli ztvárnil první muž tehdejšího českého divadla, herec Josef Jiří Kolár. Zachovalo se nám dokonce i obdivné svědectví jeho kolegy a pozdějšího nástupce, herce Vendelína Budila, který po jeho boku vystoupil v roli Jindřicha Tudora. Budil si Richarda v následujících letech také zahrál.<sup>16</sup>

Richard III. se mimo jiné objevoval opakovaně v repertoáru tehdejšího Prozatímního divadla, kde v hlavní roli účinkovali Karel Šimanovský nebo Josef Šmaha. Počátkem roku 1866 byla hra Richard III. zařazena také do repertoáru Městského divadla v Plzni. Bylo to v rámci první sezóny tohoto v pořadí druhého profesionálního českého divadla v tehdejším rakousko - uherském mocnářství.

Na první scénu tehdejšího Královského českého zemského divadla v Praze<sup>17</sup> vstoupil Richard III. až 23. 4. 1911, tentokrát však už v překladu Josefa Václava Sládka, který byl poprvé publikován v nakladatelství u Josefa Otta v roce 1902. Nástup to byl velmi impozantní a byl především spojen s osobností herce Eduarda Vojana. Tehdejší kritik Jindřich Vodák o jeho výkonu v roli krále Richarda III. napsal v časopisu Čas článek, kde nešetřil chválou nad jeho výkonem. Národní divadlo se k této inscenaci vrátilo znovu až v rámci velkolepě pojatého shakespearovského cyklu v březnu roku 1916 u příležitosti třístého výročí Shakespearovy smrti.

Moravská metropole Brno měla poprvé možnost spatřit tyranského krále na jevišti Divadla na Veveří až v době německé okupace. Premiéra Richarda III. zde

---

<sup>16</sup> Tamtéž, s. 82.

<sup>17</sup> Takto tehdy zněl oficiální název pražského Národního divadla.

byla uvedena 31. 10. 1940. Režisérem této hry v překladu Bohumila Štěpánka z roku 1929 byl Karel Jernek. Richard III. byl zároveň také jednou z posledních rolí velkého českého herce Josefa Skřivana.<sup>18</sup>

V novém modernějším překladu Zdeňka Urbánka byl Richard III. inscenován na jevišti Státního divadla v Ostravě v roce 1962. Režie inscenace se zde chopil zároveň i výborný herec Radim Koval, který se střídal v titulní roli s Jiřím Adamírou.<sup>19</sup> Toto představení mohli zhlédnout i brněnští diváci v roce 1964 v rámci tehdejšího celostátního festivalu Shakespearových her, který byl uspořádán v Brně u příležitosti čtyřstého výročí autorova narození.

Další dvě významné interpretace Richarda III. přinesla až doba normalizace. Na jaře roku 1987 měl Richard III. znovu premiéru v Národním divadle moravskoslezském v Ostravě a o další dva roky později ve Slováckém divadle v Uherském Hradišti. O překlad původního textu se v tomto případě postaral Břetislav Hodek. Tvůrcem obou inscenací byl z Brna vyhoštěný režisér Miloš Hynšt. V jednoduché a nápadité scéně brněnského scénografa Vojtěcha Štolfy excelovali svými hereckými výkony především skvělí herci Steva Maršálek v Ostravě a Lubomír Vraspír v Uherském Hradišti. V roce 1983 měl příležitost zaskvěť se v roli Richarda III. i Miloš Kopecký v inscenaci režírované Jaroslavem Dudkem na scéně Divadla na Vinohradech. Na přelomu tisíciletí se opět mohli setkat s králem Richardem návštěvníci Divadla Josefa Kajetána Tyla v Plzni, kde se režie ujal sám ředitel divadla Jan Burian. Hlavní roli zde ztvárnil šéf činohry Petr Pavlovský.<sup>20</sup>

Rok 2000 je spjat s uvedením Richarda III. na scéně Divadelního spolku Kašpar pod režijním vedením Jakuba Špalka. Této inscenaci dominoval v titulní roli svým strhujícím výkonem Jan Potměšil. V roce 2001 měl Richard III. premiéru v Divadle Globe na pražském výstavišti. Praha si totiž jako třetí město v Evropě zařídila kopii původního divadla určeného právě k provozování alžbětinských her. Richard III. zde byl uveden v režii Vladimíra Morávka a v novém překladu Martina Hilského.

---

<sup>18</sup> DOHNAL, cit.13, s. 82.

<sup>19</sup> Tamtéž, s. 83.

<sup>20</sup> Tamtéž, s. 83.



V hlavní roli alternovali Pavel Zedníček a Miroslav Donutil. Inscenace byla specifická tím, že zcela v duchu shakespearovské herecké společnosti zde hráli ženské role muži.

Velký návrat po osmaosmdesáti letech oslavil Richard III. na scéně Národního divadla v Praze. Stalo se tak 2. 3. 2004 na jevišti Stavovského divadla, kde byla inscenace uvedena v překladu Martina Hilského a režii Michala Dočekala. V hlavní roli dominoval svým výkonem Richard Krajčo. Konečně dva roky po uvedení Richarda III. na naší první scéně zamířil Richard III. také do Slováckého divadla v Uherském Hradišti, aby zde svými verši, tentokrát v překladu Jiřího Joska, rozehrál příběh plný intrik a zrady. V tomto překladu byl uveden Richard také na scéně brněnského Mahenova divadla v roce 2010.<sup>21</sup>

---

<sup>21</sup> Tamtéž, s. 84.

## 2 Richard III. na scéně brněnského Mahenova divadla

### 2.1 Stručná analýza inscenace

V roce 2010 se po sedmdesáti letech opět vrátil na scénu brněnského divadla krutý král z rodu Plantagenetů, aby dal znovu ožít nesmrtelné tragédii z pera Williama Shakespeara. V hlavní roli druhého nejrozsáhlejšího Shakespearova dramatického díla se při premiéře, která se uskutečnila 8. 1. 2010, představil Petr Halberstadt. Krále netvora však tvůrci inscenace pojali po svém. Na místě klasického hrbu ho vybavili zemdlenou rukou a zcela originálním zlověstným bělmem v pravém oku. Podle vlastních slov dramaturga inscenace Martina Dohnala: „Je to trochu takový Marilyn Manson.“<sup>22</sup>

V Brně se naposled hrál Shakespearův Richard III. v době okupace. Dlouhou pauzu, ve které Richard III. nebyl v brněnských divadlech uváděn, prolomil až režisér Zdeněk Plachý, jenž spolu s dramaturgem Martinem Dohnalem upravil Richarda do své dispozice dramaticky rozmáchlé a velkovýpravné podívané. Ať už však byly názory na hru jakékoli, v jednom se shodují, Richard III. stojí a padá s titulní postavou. Podle vlastních slov autora překladu anglisty Jiřího Joska je: „Richard postavou veskrze lidskou, a proto je mnohem složitější a tajemnější“.<sup>23</sup> V původním textu Richarda III. figuruje celkem 44 postav a podle slov Martina Dohnala jde vůbec o nejpočetněji obsazenou Shakespearovu hru. Po nezbytných inscenačních úpravách režisér nakonec vyslal na scénu necelé dvě desítky herců.

Dříve, než se zde budu zabývat režii a analýzou herectví, dovoluji mi krátké zamyšlení nad scénografií. Autorem scény v této inscenaci byl tehdejší ředitel Národního divadla v Brně akademický architekt Daniel Dvořák, syn Františka Dvořáka, vynikajícího historika umění. Dvořákova scénografie představovala jakousi variaci na známé Shakespearovo divadlo Globe a zajímavým způsobem zapojila mezi iluzivně prodloužený balkónový interiér antiiluzivně zadní projekci pro videoart.

---

<sup>22</sup> (MLK). Richard III. ve stylu Mansona. *Mladá fronta Dnes*, 8. 1. 2010, s. [B]2.

<sup>23</sup> MATĚJKA, Ivan. Zkrátka. *Literární noviny*, 4. 1. 2010, s. 20.

Nesmírně důležitou složku brněnského nastudování tvořily právě videoprojekce, jejichž tvůrcem byl Tomáš Hrůza a jež na vysunovacím bílém plátně nabídly přímo na scéně živé pohyblivé obrazy tak trochu ve warholovském stylu. Motivem této projekce byla yorkshirská rozeta, připomínající, že ve hře jde o válku růží. Barevné horizonty kladly důraz na akcent kombinující červenou, bílou a modrou barvu. Střídaly se v barevných mozaikách, a také velkých detailech na královu emotivně proměnlivou tvář s mrtvým pravým okem. Před diváky na chvíli ožila barevná průčelí oken starých gotických katedrál, aby je posléze nahradil pohled na mapu staré Anglie zalité krví. Samostatnou kapitolu pak tvořily videoprojekce zobrazující tváře krutě zmařených lidí, které král při své cestě za mocí připravil o život. Podle divadelního kritika Vladimíra Justa, kazily celkový dojem takto vytvořené abstraktní roviny, některé naturalistické polopatismy, jako například krev.<sup>24</sup> S tímto názorem si však dovolím polemizovat, videoprojekce na mně samotného při sledování inscenace působily sice také poněkud abstraktně, ale byly vkusné a doplňovaly jen celkové vyznění mizanscény.

Samostatnou kapitolou pak byly kostýmy, vzdáleně inspirované renesanční módou, které navrhla výtvarnice kostýmů Linda Dostálková v duchu kreativní platformy známé jako The Bestseller. Podle mého názoru se však této výtvarnici zcela nepodařilo obhájit zamyšlenou výrazovou koncepci. Kostýmy vůbec nezapůsobily sladěným dojmem, za zcela neopodstatněnou pak považuji absenci kostýmů u některých postav, jako např. vévody z Buckinghamu nebo lorda Hastingsse, kteří z neznámého důvodu hráli v soudobých civilních společenských šatech.

Za nastudováním pohybových choreografií stála Hana Halberstadtová. Její choreografie byla citlivá s ohledem na prostor jeviště a dynamická při pohybu herců na scéně. Další pohybovou část této inscenace tvořila choreografie bojových, respektive šermířských scén spjatých především se závěrečným měřením sil mezi Richardem III. a hrabětem z Richmondu.

Ve skutečné bitvě u Bosworthu v roce 1485 se vítězství, jak váhy, přiklánělo co chvíli na jinou stranu a porážka prý visela na vlásku. Právě v té chvíli se nejspíš i

---

<sup>24</sup> JUST, Vladimír. Umění zahrát ztělesněné zlo. *Lidové noviny*, 20. 1. 2010, s. 9.

král Richard III. po té, co byl odražen jeho předvoj, rozhodl nakonec osobně zúčastnit bitvy. Následován družinou těžkooděných rytířů napadl šik svého úhlavního nepřítele Jindřicha, hraběte z Richmondu. Jeho úder byl prý strašlivý a dosáhl téměř doprostřed nepřátelských řad, zde však tváří v tvář svému rivalovi došla Richardovu nájezdu síla. Boj ustrnul a rozpadl se na jednotlivé souboje mužů zaklesnutých do sebe. Král uprostřed vřavy přišel o svého koně, odtud nejspíš také pramení ono Shakespearovo „Království za koně“ . Nicméně Richard III. zdolán přesilou nepřátel a poznán díky své královské ozdobě na přilbě, padl sražen pod údery halaparten a byl dobit ne mečem rytíře, ale neurozenou zbrojnou čeládkou. Richard věren své rytířské povinnosti, tak jako vůbec poslední anglický král, zemřel na bojišti.<sup>25</sup> Na scéně Národního divadla v Brně se však logicky vyvíjela rozhodující bitva poněkud méně okázale. Přestože prostor pro inscenované násilí byl vymezen právě jen v okamžiku souboje mezi Richardem a jeho rivalem v boji o anglický trůn hrabětem Richmondem v samotném finále inscenace, nepostrádala podle mého názoru tato choreografie ani dobovost použité šermířské techniky, ani nezbytnou bezpečnost pro diváky i herce.

Podle názoru mnoha teatrologů a kritiků není Richard III. vůbec jednoduchou hrou. V recenzi Vladimíra Justa se lze dočíst, že už František Xaver Šalda považoval scénu Richardova dobývání lady Anny z prvního aktu za velice smělou a odvážnou. "Byl uchvácen tímto deformovaným hrdinou, dobývajícím přepadem proti vší pravděpodobnosti ve čtvrt hodině přízně kněžny Anny, která proklíná jej ještě tváří v tvář jako vraha osob sobě nejbližších. Čím strmější cíl, tím lépe!"<sup>26</sup>.

Samotné ztělesnění zla a podlé krutosti na cestě vytvářené nezkrotnou touhou po moci je v Shakespearově postavě Richarda III. mistrovsky ztvárněno vyhrocením tělesného a duchovního pokřivení. Giganticky obtížná role krále Richarda III. byla v Mahenově divadle svěřena přednímu členu činoherního souboru Petru Halberstadtovi. Jeho výkon byl jedním slovem strhující. Richard III. se v jeho podání obešel

---

<sup>25</sup> KOVAŘÍK, cit. 9, s. 395.

<sup>26</sup> JUST, cit. 24, s. 9.

bez klasického hrbu, ten nahradila chromá ruka a nasládlý výraz poněkud dekadentního dandyho, který se dokáže obratem proměnit v krvelačného a obratného manipulátora. Podle slov dramaturga inscenace Martina Dohnala je toto omezení pouze naznačením vnějšího znetvoření, které pak o to víc umožňuje znetvoření vnitřní.<sup>27</sup> Halberstadt zvládl bravurně všechny fasety nevypočitatelných proměn nálad, vysílal sebe sama jako hráče do těch nejsložitějších situací a jednal v nich s věrohodností sobě vlastní. Vygradovaný Halberstadtův výkon má hned několik vrcholných situací. Například v samotném závěru páté scény třetího jednání, kdy krutě odkáže do patřičných mezí Vévodu z Buckinghamu (Michal Zavadil j.h.), jemuž nedošlo, že je pouhým vykonavatelem jeho vůle a ne králův společník. Herec nepřehrával svého krále, ani ho netlačil do vnějškově patetických póz, ale provedl hlediště obloukem vzestupu a pádu své postavy. Halberstadt v ústřední roli dominoval celé inscenaci, ale většinou příliš nepřechýlil, oporu našel především v silných ženských postavách.

V představení takového rozměru hrála ústřední roli nejen slova, ale především také samotná konstelace postav na scéně. Téměř zcela volný prostor by neměl působit staticky, to se však autorům inscenace, zejména v první části, bohužel nepodařilo vždy dodržet. Představení však mělo několik symbolických vrcholů. V jednom z nich hraje prim hned trojí dialog královských dam tvořený noblesně nesmiřitelnou Vévodkyní z Yorku (Marie Durnová), smrtí svých dětí do hloubi duše raněnou Královnou Alžbětou (Zuzana Slavíková) a neohroženou Královnou Margaret (Monika Maláčová). V dalších rolích měli možnost diváci Mahenova divadla vidět Kláru Apolenářovou v roli Lady Anny, Jana Grygara jako George vévody z Clarenc, v úloze Lorda Hastingsse naposled zazářil Jaroslav Dufek, dále hráli Bedřich Výtisk, Petr Bláha, Jiří Pištěk a další. I přes mechanické aranžování herců v některých vedlejších výstupech byl Richard III. solidní podívanou, která logicky rotovala kolem výkonu Petra Halberstadta v hlavní úloze. Smrt Richarda III. na konci inscenace pak podle mého názoru vyjadřuje jistou naději, že i samo démonické zlo má sebedestruktivní zničující charakter a nemůže mít dlouhé trvání. Podle slov divadelního kritika Jiřího

---

<sup>27</sup> DOHNAL, cit. 13, s. 41.

P. Kříže vrátil režisér Zdenek Plachý Richarda III. znovu do střední Evropy.<sup>28</sup> Jaká však byla dramaturgická koncepce této inscenace?

## **2.2 Překlad dramatického textu, úprava Martina Dohnala a Zdenka Plachého**

Autorem překladu Shakespearova Richarda III. inscenovaného v Mahenově divadle je český překladatel, redaktor a divadelní režisér Jiří Josek. Narodil se 31. 3. 1950 v Brně. V mládí vystudoval angličtinu a češtinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Doposud velmi zdařile přeložil devatenáct Shakespearových her. Za překlad Hamleta získal v roce 2000 Jungmannovu cenu. Vedle překladu Shakespeara přeložil z angličtiny mnohá další díla klasických i současných dramatiků. Soustavně se také věnuje překladu muzikálů.

Podle Jiřího Joska je Richard III. v první řadě drama politické, popisující v uceleném dramatickém tvaru, bez dějových klíčků, dlouhou cestu vedoucí k uchvácení trůnu a s tím spojené politické i lidské důsledky. Richard III. je zároveň také součástí Shakespearovy první dramatické tetralogie, která představuje neustálý boj o politickou moc uzavřený v koloběhu zločinu a trestu, v němž zlo plodí zase zlo a křivda se mstí dalšími křivdami. Vítězství Jindřicha Tudora nad Richardem III. mělo tento řetězec násilí ukončit a nastolit v Anglii klid a mír. Nicméně stejně jak komplikovaný může být z dnešního pohledu výklad psychologie Shakespearových postav, tak odlišná se může dnes jevit snaha po jednoznačném výkladu i ideovém vyznění této hry. Pro Shakespeara je slovo hybatelem děje. Důležitou roli hraje v Richardovi III. kletba, pomluva a lichocení, zatímco násilí a vraždy se cudně snaží skrývat v zákulisí. Určujícím principem se zde však podle Jiřího Joska stává divadelnost.<sup>29</sup> Richard III. byl původně koncipován jako součást širšího cyklu, hra se však časem tak osamostatnila, že dnes dobývá světová jeviště. Původní překlad Jiřího Joska však před vlastní interpretací prošel na scéně brněnského Mahenova divadla významnou úpravou.

---

<sup>28</sup> KRÍŽ, Jiří P. Brněnský Parnass střeží válečné recidivy růží. *Právo*, 10. 2. 2010, s. 11.

<sup>29</sup> DOHNAL, cit. 13, s. 15.

Změny, na kterých se vedle dramaturga Martina Dohnala podílel také režisér Zdenek Plachý, výrazným způsobem redukovaly počet jednajících osob, scén a situací, ale jen minimálně zasahovaly do jazyka. Vzhledem k tomu, že v úpravách původního překladu docházelo ke škrtnutím, některé řádky textu postrádaly úplnost blankversových veršů. Podle slov dramaturga Martina Dohnala bylo obtížné zasahovat do veršovaného textu, neboť blankvers má velmi přísná pravidla.<sup>30</sup> Původní překlad Jiřího Joska samozřejmě respektoval strukturu blankversu a vytvářel vůči němu český ekvivalent. Úplný výčet postav jednajících v této inscenaci je součástí přílohy č. 1. Podle slov divadelního kritika Jiřího P. Kříže vrátil režisér Zdenek Plachý Richarda III. znovu do střední Evropy.<sup>31</sup>

Významným obdobím pro tvůrčí práci Zdenka Plachého byl především rok 2007, kdy byl jmenován tehdejší ředitelem NDB Danielem Dvořákem do funkce šéfa činohry. Společně pak uvedli na scénu Mahenova divadla multižánrovou hudebně dramatickou kompozici Česká mše vánoční, která se setkala s mimořádnou diváckou přízní. V dalším roce pak bylo úspěšně realizováno na první brněnské scéně historické drama z období renesanční Francie Královna Margot. Rok 2008 byl také spjat s premiérou velkého divadelního projektu, společné práce Střeženého Parnassu a hudebníka Daniela Landy Tajemství Zlatého Draka. Tato inscenace se pak stala vůbec nejúspěšnějším představením v dosavadních dějinách činohry Národního divadla Brno.

### 2.3 Dramaturgicko-režijní koncepce

Z dramaturgického hlediska je zajímavým úkazem hry Richard III. skutečnost, že v tomto dramatu především nade všemi dominuje postava krále Richarda III. Dalo by se s jistou nadsázkou říci, že jde téměř o divadlo jednoho dominantního herce nebýt faktu, že kromě hlavní postavy je předepsáno dalších 44 jednajících postav. V žádné jiné hře z pera Williama Shakespeara nenajdeme tolik figur. Není totiž vůbec jednoduché vyrovnat živel dialogický s živlem monologickým tak, aby se dostaly do dramatické rovnováhy a účinnosti. Přitom je jasné, že nelze monology

---

<sup>30</sup> SUCHÁ, Lenka. Král Richard III.: výpravná podívaná s projekcí. *Brněnský deník*, 7. 1. 2010, s. 7.

<sup>31</sup> KŘÍŽ, cit. 28, s. 11.

jen tak proškrtat, neboť právě skrze ně je divák seznamován s všudypřítomným zlem, které postupně prorůstá celou inscenací. Už během prvního monologu usvědčuje Richard sám sebe z krutosti a necitelné touhy po moci, ale to ještě divák ani netuší, do jakých obludných rozměrů jeho povahové pokřivení ještě naroste. Podle názoru dramaturga inscenace Martina Dohnala je žádoucí neustále ozvláštňovat monology, aby jejich intenzita stále více sílila.<sup>32</sup> Divákům se prostřednictvím takto členěných monologů poskytují jisté zúžené informace vedoucí k tomu, aby byl šokován. Intelektuální výše postavy Richarda III. se projevuje především tím, že nesmírně obratně střídá různé úrovně řeči podle toho, kdy a s kým zrovna mluví. Úrovně jeho řeči se mění od ironického tónu, např. při rozhovoru se strážemi, přes naslédle přátelský tón, který používá v rozhovorech s vévodou Clarencem nebo Hastingsem, až po tón takřka okázalé krasomluvy v setkání s lady Annou. Podle Martina Dohnala se účinnost Richardových slov dostaví jen při virtuózním odkrojení odlišných poloh.

Ve 2. dějství Shakespearovy hry Richard III., spojeném se smrtí krále Edwarda IV., nastává v její struktuře kolize. Náhle se nabízí otázka: Kdo usedne na uprázdněný trůn a stane se svrchovaným vládcem Anglie? Právoplatný nástupce Edwarda IV. byl dán, ale od počátku zde také stála zlověstná postava mladšího bratra Richarda, který se už od samého úvodu hry více než ochotně chlubil svou kreaturní povahou.

Ve 3. jednání jsme pak byli svědky Richardovy cesty k moci a zároveň jsme mohli sledovat jeho nevybíravé prostředky, kterými se zbavoval svých nebezpečných oponentů. V okamžiku zavraždění synů Edwarda IV. nastává další velký zlom, který je pro další pokračování hry takřka zásadní. Místo toho aby Richard slavil svůj triumf, dochází u něj k jakémusi vnitřnímu nalomení. Ocitá se ve stavu naprosté nicoty. Důvod je jasný. Když se naplnily jeho kruté ambice, nemá o co dále usilovat, ztrácí zájem a upadá téměř do letargie, z té ho až v samotném závěru vytrhne bojové nadšení a snaha obhájit svůj trůn mečem. Nastává jakýsi krach jeho vnitřní osobnosti, kterému už nadále není schopen čelit. Právě onen zmíněný zlom je tak těžké inscenačně realizovat. Postava Richarda je doslova prorostlá jak pavučina ve

---

<sup>32</sup> DOHNAL, cit. 13, s. 40.



vztazích s ostatními postavami hry. Všechny následné mocenské otřesy se odehrávají právě v takové síti upředené z vzájemných vztahů.

Podle názoru dramaturga inscenace Martina Dohnala se tedy především nesmí oslabit prostředí, ve kterém se Richard pohybuje, neboť když bledne prostředí, bledne i Richard. Proces konečného odhalení Richardovy podstaty začíná tedy ve chvíli jeho nástupu na trůn. Do té doby hrál více méně různé úlohy, kde sám sebe snažil předvádět jako ničemu. Královská úloha se však již tomuto prvotnímu záměru poněkud přičí. Není už zcela jednoznačně možné z ní učinit nástroj pro čistě individuální cíle.<sup>33</sup> Zde je potřeba podle mého názoru dát za pravdu opět dramaturgovi Martinu Dohnalovi a jeho vizi o dvou tělech krále. Podle něj „politické tělo“ představuje královny objektivní požadavky, zatímco „přirozené tělo“ se jim musí podřídít.<sup>34</sup> Podle mého názoru je svět Richarda III. především světem narušeným, důležitou roli tu ale také hraje vzájemná symbióza nejrůznějších motivů, jako je msta, vina, prokletí a také rozpor individuální vůle a jejich fatálních následků.

---

<sup>33</sup> Tamtéž, s. 41.

<sup>34</sup> Tamtéž, s. 41.

## 2.4 Několik slov k televiznímu záznamu Richarda III. z roku 2010

Jelikož televizní záznam divadelní inscenace bude vždy ve své podstatě jen subjektivním pohledem, je nutné přistupovat k analýze vytvořené na jeho základě velmi obezřetně. Nejinak tomu je s barevným televizním záznamem divadelního představení Národního divadla Brno v režii Stanislava Moši, jehož televizní premiéra proběhla 11. 12. 2010 na programu ČT2.<sup>35</sup>

Pokud se zamyslím nad samotným technickým televizním záznamem, natočeným za přítomnosti diváků, jde o řemeslně dobře odvedenou filmařskou práci. Skvělé herecké a pohybové kreace hlavních i vedlejších postav jsou zabírány kamerami více méně staticky z různých úhlů, občas jsou vystřídány detaily v rámu celků a polo-celků, z hlediska filmové řeči jde o dosti nudný a fádní záznam. Jediným optickým osvěžením jsou detaily kamer na barevná spektra vytvářená videoprojekcemi Tomáše Hrůzy.

Přes svou staticčnost a subjektivitu si však tento televizní záznam ponechává přinejmenším dokumentaristický význam a můžeme si díky němu vytvořit jistou představu o inscenaci.

---

<sup>35</sup> MOŠA, cit. 1.

### 3 Richard III. na scéně Klicperova divadla

#### 3.1 Stručná analýza inscenace

Divadelní inscenace Richard III. s podtitulem „Kabaret o bezmoci mocných“ v režii Davida Drábka byla poprvé uvedena na hlavní scéně Klicperova divadla 20. 10. 2012 a hned při své úvodní premiéře sklídila velké ovace, a dokonce i pozoruhodně četnou obdivnou kritiku. Nejinak tomu bylo i ve čtvrtek 27. 6. 2013 kdy se v hradeckém Klicperově divadle odehrála v pořadí již 30. repríza této inscenace, u níž jsem měl tu možnost být přítomen.

Při sledování této inscenace musí jistě i konzervativní divák uznat, že v Richardu III. režisér, a dá se říci, že i spoluautor David Drábek, i přes rozsáhlé škrty a nové postavy, které s původní shakespearovskou verzí na první pohled nesouvisí, zachoval z původní hry vše podstatné. Přestože se v tomto pojetí hra láme spíše do politického kabaretu s neodolatelně zábavnými prvky parodie reagujícími na všechno možné, včetně poněkud padlého showbyznysu a shakespearovských klišé, její aktuální přesah je více než zřejmý.<sup>36</sup>

Umělecký šéf Klicperova divadla, zároveň režisér a spoluautor této inscenace David Drábek podle mého názoru v této hře jen potvrdil, že vyznává takzvané autorské divadlo. To znamená, že ve středu jeho zájmu nebyla snaha inscenovat původní dramatickou literaturu, ale spíše téma, které ho na ní bytostně zaujalo. Jeho práce je převážně zaměřena na režii vlastních textů, ale v případě Richarda III. to není poprvé, co si vybral za partnera klasika.

Dříve, než si David Drábek troufnul na jednoho z největších nežijících klasiků, své schopnosti inscenovat dané téma vyzkoušel na Beaumarchaisově komedii Figarova svatba. S jistou drzostí a svobodomyšlností, která je jeho imaginací vlastní, obratně přenesl téma a nálady z období francouzské revoluce do současnosti. Beaumarchaisovy situace až po okraj naplnil svými nápady. Známy Figarův monolog

---

<sup>36</sup> MAREČEK, Petr. Richardovi III pomáhá humor k ještě větší síle. *Mladá fronta Dnes*, 24. 10. 2012, s. 7.

z konce komedie nakonec kompletně přepsal tak, říkajíc na tělo současné politické a společenské situaci. Povedlo se, představení sklidilo potlesk na otevřené scéně.<sup>37</sup>

Vraťme se však zpět k Richardovi III. na scéně Klicperova divadla. To, co ve mně na první pohled vyvolávalo při sledování této inscenace silný dojem, byla jistě grotesknost. Ta byla obsažena už v samotném poněkud nezvyklém obsazení hlavních postav. Režisér očividně neváhal dodržet staré zvyky z alžbětinských renesančních časů a obsadil muže do ženských rolí. Skvělé herecké výkony tak v dámských sukních podávali pánové Filip Richtermoc, Hynek Pecha, Lubor Novotný a Jan Sklenář v rolích královen a princezen. Vedle nich nijak nezaostávali pánové David Smečka, Tomáš Lněnička, Josef Čepelka a další v postavách mužských.

Velkou dávkou bizarní grotesknosti však bylo především možno spatřovat v obsazení hlavní role Richarda III. herečkou Pavlínou Štorkovou. Zde se na chvíli zastavme, neboť analýza jejího hereckého výkonu si zaslouží více pozornosti. Věkem mladá, přesto svými hereckými zkušenostmi vyzrálá Pavlína Štorková totiž pojala svou postavu zlotřilého a protřelého krále velmi osobitě. Zmrtvělá ruka, typický hrb, nápadné kulhání dávaly již na první pohled její postavě nevábný charakter. Zajímavý kontrast na scéně vytvářela především její postava téměř o hlavu menší než ostatní, když procházela jevištěm s věčným úšklebkem na tváři, urousanou ofinou a předlouhým copem, který občas používala jako bič. Její působivé herecké kreace a především nepředstavitelná přesnost v předvádění záchvěvů a proměn chorobné duše působily velmi přesvědčivě.

Originální herectví Pavlíny Štorkové, která hrála krále Richarda jako umanuté a škodolibé dítě, jež mělo moc špatné dětství, je podtrženo také mnoha autorskými režijními nápady, například chce-li v závěru hry „království za koně“, je doslova zasypána hračkami. Podle vlastních slov režiséra Davida Drábka je zřejmé, že si s obsazením hlavní role byl naprosto jist, když uvedl: „Je talentovaná, poněkud ší-

---

<sup>37</sup> RESLOVÁ, Marie. 2012. *Richard III. jako černý kabaret s dobrým koncem*. [online]. [cit. 1. 1. 2012]. Dostupné z WWW: < <http://www.ceskapozice.cz/magazin/kultura/drama-richard-iii-jako-cerny-kabaret-s-dobrym-koncem> >.

lená, naprosto profesionální a odvážná. Její výkon vyvolává smích a hrůzu zároveň, neboť její Richard III. téměř dokonale připomíná mocné naší doby.“<sup>38</sup>

Podle názoru kritičky Lenky Dombrovské vévoda z Glosteru, později Richard III. v podání Pavlíny Štorkové: „Těší se ze své ošklivosti a neustále provokuje. Záměrně svou zčernalou ruku neskrývá a všem ji strká před nos. S ostatními si pohrává, líbí se jí mít moc a do očí jim lhát. Z ochrnutí ruky obviní královnu Alžbětu, prý ji uhranula... A jakmile Hastings okamžitě neodsouhlasí, nechá ho popravit. Při vraždě malých princů tklivě zpívá Somewhere Over the Rainbow. Dokazuje, jak je jednoduché s lidmi i pravdou manipulovat.“<sup>39</sup> S tímto názorem lze souhlasit, potvrzuje totiž současný společenský přesah inscenace.

Autorkou návrhu kostýmů pro tuto inscenaci byla Simona Rybáková. Její aranžmá je podle mého názoru jedním slovem „provokující“. Svým pojetím a střihem patří její kostýmy spíše do říše snů a fantazie v tom spatřuji jistou podobnost s návrhy kostýmů Lindy Dostálkové, v Národním divadle v Brně. Nicméně do tajemné říše divadelní mystiky posouvá její vizi především detailní a rafinovaná promyšlenost, kterou na jevišti brněnské první scény hledám jen stěží.

Hudba k této inscenaci vznikala vzájemnou spoluprací hudebníka a producenta Darka Krále a režiséra Davida Drábka. Vzájemná kontinuita vylučující jakoukoliv možnost stereotypu je v jejich práci myslím dobře vidět právě na Richardovi III. Hudba Darka Krále na mě působila velmi silně a kaloricky a svým pojetím jen podtrhovala celkový dojem inscenace. Z hudební složky mě pak především zaujaly chorálové zpěvy apoštolů v podání Českého chlapeckého sboru z Hradce Králové, ale také výkon Jakuba Tvrdíka v roli Freddieho Mercuryho co by vraha královských dětí.

---

<sup>38</sup> EHLOVÁ, Dana. 2012. *Standing ovation pro Richarda III. v Klicperově divadle v Hradci Králové*. [online]. [cit. 24. 11. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/vase-zpravy/kralovehradecky-kraj/hradec-kralove/1043-13820-standing-ovation-pro-richarda-iii-v-klicperove-divadle-v-hradci-kralove-.html>>.

<sup>39</sup> DOMBROVSKÁ, Lenka. Richard na patologii i fotbalovém hřišti. *Divadelní noviny*, 2012, č. 19, s. 4. ISSN 1210-471X.

Autorem scény se stal v této inscenaci Marek Zákostelecký, jeho invenční pojetí působí velmi minimalisticky, nicméně vkusně vzhledem k celému konceptu inscenace. Stejně jako herci působila scéna v ostrém vizuálním kontrastu, provokovala svou jednoduchostí a dráždila svými barvami.

Během sledování této inscenace divák velmi brzy pochopil, že se stal součástí představení, které nešetří paradoxy a protiklady, neobvyklými situacemi podtrženými skvělými hereckými výkony, a záhy takřka lačně začal hltat vše, co mi nabízí. Bizarní pohled na vytékající litry krve z okapu neblaze proslulého Toweru vystřídal pohled na vousaté herce v ženských rolích a tanec dvou zamilovaných koní, a to vše jen proto, aby se opět veškerá divákova pozornost obrátila k deformované a psychologicky propracované a pestré postavě krále Richarda III. excelujícího v podivném elastickém oblečku.

V inscenaci pak zjevně nechyběl ani černý humor, například ve scéně, kdy se uťatá hlava proměnila ve fotbalový míč jen proto, aby si s ním mohly zahrát dvě Davidem Drábkem připsané kabaretní postavy Žába a Pták. Podobné pojetí bychom stěží našli jinde než u Drábka, který, jak se zdá, si nadevše oblíbil zvířátka a hlavně vše, čím mu svými vlastnostmi připomínají lidi. Oba tito svérázní glosátoři sledují a komentují děj Richarda III. jako naši současníci, jen každý z trochu jiné perspektivy. Podle názoru divadelní kritičky Marie Reslové zde pupkatá a všežravá Žába vidí podle autora svět „z pozice typicky českého maloměšťáckého pivního mozola“. Intelektuálně povýšený pták na všechno shlíží shora ze svého hnízda a lidi se mu jeví jen jako kopřivka, kterou se „planeta jednou za čas osype, pak to zmizí, pak to sleze a vesmír si po nich ani nevzdychne“.<sup>40</sup>

Zcela ojedinělou kapitolou této „shakespearovské parodie“ pak byl výstup pěti andělů v podání Českého chlapeckého sboru, jejichž gregoriánské hlasové vibrace v duchu skladeb Eltona Johna a Beatles se nesly přítmím divadelního sálu. Hlediště bylo uzamčeno takřka v naprostém tichu při poslechu písně Somewhere Over Rainbow zpívané jemným dívčím hlasem jako ukolébavka při vraždě malého prince Edwarda. Pro mnohé možná mohlo být šokující zjištění, že tento hlas patřil drsnému

---

<sup>40</sup> RESLOVÁ, cit. 37.

Richardu III. v podání křehké Pavlínny Štorkové. Zlo, které tento krutý vládce zasel, se k němu v předvečer vrátilo v bizarním snu plném úzkosti. Richard v něm společně s dalšími dějinnými krutovládci Hitlerem, Stalinem a Kaddáfím odehrál svůj poslední pekelný song.

Následující scéně pak dominovala fantaskně pojatá rozhodující bitva, ve které na sebe narazili rytíři obou znesvářených stran. Jejich přilbice bizarně ozdobené symboly znesvářených rodů vytvořily na jevišti zvláštní obraz plný imaginace, který vyvrcholil pádem Richardovy „Kančí hlavy“ a vítězstvím Richmondova „Zajíce“.

Takto silně pojatý příběh v nevídaném zpracování v duchu rozbourané klasické postmoderní režie Davida Drábka nutně vyvolává spoustu témat k úvahám. Podle názoru divadelního kritika uměl režisér David Drábek v Richardovi III. přesně vystihnout, co v publiku rezonuje, byť místy nebezpečně balancoval na hraně kýče, estrády a plíživé podbízivosti. A stejně jako režisér neumí nudit, tak z opojení nápadem neumí ani příliš škrtat. Přesto David Drábek v Richardovi obstál nejen jako stále jistější moderní kabaretiér, ale také jako spoluautor Shakespearův. Jen jedno prý nemá zapotřebí – být kazatelem. Závěrečné věty v duchu „a teď vážně“, že každý den je zázrak a rakve nemají kapsy, patří na kazatelnu, nikoliv do komedie. Zvláště ne do tak rafinované.<sup>41</sup>

Pokud se však coby divák ztotožním s názorem „Změna je život“, nemohu návštěvy tohoto představení litovat. Ze závěrečné scény spojené s výstupem mladého hraběte Richmonda a v tu chvíli už vlastně nového krále Anglie Jindřicha VII. totiž pro mě jasně vyplývá, že změna je život a je dobrá nejen na divadelních prknech, ale také všude kolem nás.

Jak jsem již uvedl v úvodu své práce, svou analýzu inscenace Richard III. v Klicperově divadle v Hradci Králové jsem založil na vlastní divácké zkušenosti, a také na studii jejího videozáznamu. Tento videozáznam byl natočen za přítomnosti diváků v roce 2012, nejspíš za čistě dokumentačním účelem a za ne zcela dostatečných světelných podmínek. Je snímán jen dvěma kamerami, v záběrech se střídají celky s detaily na jednajících postavy. Přesto i v této dokumentární verzi lze zazname-

---

<sup>41</sup> MAREČEK, cit. 36, s. 7.

nat originální scénografické pojetí i přesvědčivé výkony hlavních a vedlejších postav. Za videokamerou stáli Ondřej Šlambora, Martin Přidal, za střih byl odpovědný David Pozník, za režii záznamu pak Ondřej Šlambora z kreativní agentury FiftyFifty.<sup>42</sup> Pro vytvoření jisté představy o inscenaci jistě tento záznam postačí, nicméně reálné divácké zkušenosti se rovnat nemůže.

### 3.2 Překlad dramatického textu a úprava Davida Drábka

Richard III. s podtitulem Kabaret o bezmoci mocných, jak již sám tento název napovídá, ukazuje, že v hradeckém Klicperově divadle zjevně netoužili inscenovat čistou historickou tragédií. Ba naopak, režisér a spoluautor inscenace David Drábek se rozhodl přetransformovat původní Shakespearův text v překladu Martina Hilského do jednoho ze svých osvědčených kabaretů. Zredukoval také počet původních postav a přidal některé nové, na rozdíl od původní verze této tragédie provedly diváka příběhem hry dvě nové a zcela protichůdné bytosti, a to žába a pták. Podle Davida Drábka žába „podhlíží svět z pozice takového typicky českého maloměstského pivního mozola, zatímco pták má svůj „nadhled“ umístěný v arogantních a nezúčastněných výšinách.“<sup>43</sup>

Dříve, než se zde budu zabývat úvahami nad úpravami textu k této inscenaci, je myslím nutné více přiblížit jejich tvůrce, režiséra Davida Drábka. Dramatik, režisér a umělecký šéf hradeckého Klicperova divadla David Drábek vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, obor teorie a dějiny dramatického umění. Drábkovu ranou, ale stejně tak i pozdější tvorbu lze označit za blízkou surrealistickým východiskům. V letech 1996 – 2001 působil David Drábek na postu dramaturga Moravského divadla v Olomouci. Od sezóny 2008/2009 je uměleckým šéfem Klicperova divadla v Hradci Králové. Mezi jeho nejvýznamnější divadelní projekty uvedené během jeho působení v tomto divadle jistě patří inscenace Akvabely, Ještěři nebo zombie, kabaret Noc oživlých mrtvol, Sherlock Holmes, Jedlíci čokolády aneb hořká komedie, Náměstí bratří Mašínů.

---

<sup>42</sup> ŠLABMOLA, cit. 2.

<sup>43</sup> Klicperovo divadlo. 2012. *Richard III.* Tisková zpráva [cit. 20. 10. 2012]. Dostupné z WWW: <[http://www.klicperovodivadlo.cz/richard\\_III.htm](http://www.klicperovodivadlo.cz/richard_III.htm)>.



Jeho hry jsou spíše volně strukturované a vyznačují se uvolněnou imaginací. Část jeho divadelní tvorby lze označit za kabaretní pásma s pestrou fabulí, ve které si autor bere na mušku především výstřednost doby s důrazem na proměny emoционаality. Mezi takové kabarety patří i *Richard III.*, se kterým režisér otevřel 128. sezónu Klicperova divadla. Podle divadelní kritičky Marie Reslové se David Drábek úprav textu v *Richardovi III.* zmocnil s drzostí, které by se Shakespeare nejspíš ani moc nepodivil. Sám si totiž z původností příběhů svých her hlavu také příliš nelámá a často do nich pro pobavení publika vkládal narážky na aktuální situaci. Drábek jako básník sice Shakespeareovi konkurovat nemůže, ale jinak vlastně dělá do jisté míry totéž. Zábavně odkazuje příběh tam, kde se setkává s vlastní zkušeností jeho diváků. Strefuje se do naší doby, která se zdá být „vymknutá z kloubů“ a v níž přestávají platit jakákoliv pravidla.<sup>44</sup>

Vedle toho se ve svém kritickém článku k úpravám textu vyjádřil také divadelní kritik Peter Páluš: „David Drábek se rozhodl přetransformovat Shakespeareův text do jednoho ze svých kabaretů. Veselých, absurdních, často na hranici kýče. Kdykoliv začne na jevišti vznikat atmosféra, náznak situace, režisér ji okamžitě ubije lascivním vtipem, bleskovou změnou žánrového znaménka. Ano, ve výsledku je to postmoderní bžunda, ale také obrovsky promrhaný potenciál. Aby nedošlo k omylu: takováto režijně-dramaturgická koncepce je naprosto legitimní. Akorát místo výjimečné inscenace vznikla další klasická drábkovština“.<sup>45</sup>

A jaký názor měl na vlastní úpravy sám jejich autor David Drábek? „Richard není vpravdě historická hra, neboť v ní jsou dobové reálie manipulovány. Vítězní Tudorovci nechali Richarda tendenčně vymalovat tuze nepěknými, temnými barvami. Je to tedy spíš tragédie. No jo, ale tahle charakteristika mi neseď. Ve středověkých estetikách byla zvaná komedií hra, která začínala vpravdě tragicky, zoufalým zmarem. Ale v jejím finále zvítězilo dobro, prozření, obrat k lepšímu a láska. Podle to-

---

<sup>44</sup> RESLOVÁ, cit. 37.

<sup>45</sup> PÁLUŠ, Peter. 2013. *Z Festivalu evropských regionů v Hradci Králové*. [online]. [cit. 29. 6. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://nadivadlo.blogspot.cz/2013/06/palus-richard-iii-klicperovo-divadlo.html>>.

hoto náhledu je náš Richard III. vedle kabaretu i nefalšovanou středověkou komedií.<sup>46</sup>

### 3.3 Dramaturgicko-režijní koncepce

Shakespearova historická hra Richard III. je bezesporu pro inscenátory velkou výzvou a pustit se do její realizace chce jistě hodně odvahy. Stejně jako v případě nastudování Národním divadlem v Brně také v Klicperově divadle došlo na razantní škrtky. „Do boje jsme se však vrhli statečně a s vervou si proklestili cestu spletitou džunglí Shakespearových postav. Jejich počet ve hře jsme zredukovali na základní minimum, s košatým příběhem zatočili jako Richard se svými protivníky a vytvořili tak prostor pro nové situace i prolínající se linku z říše zvířat. Přidejte k tomu Pavlínu Štorkovou v titulní roli, úchvatná vokální aranžmá naživo zpívaných písní a naše mužné herce v nemužných rolích královen a výsledkem bude doufejme hodně třeskatý koktejl říznutý cynickým nekompromisním humorem.“<sup>47</sup>

To jsou slova dramaturgyně inscenace Jany Sloukové, která po studiu na víceletém gymnáziu vystudovala germanistiku a bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Následně zběhla k činoherní dramaturgii na pražské DAMU, kde studovala pod vedením Darii Ullrichové a Jana Nebeského. Upozornila na sebe především inscenacemi HOMO 06 (s Danielem Špinarem), koláží inspirovanou Vladimírem Holanem Svěst svatého Vladimíra (s Janem Fričem) a překladem a dramaturgií absolventské inscenace hry Reto Fingera Ledový hrot (režie Jan Frič). Jana Slouková se věnuje též literární činnosti dokumentárního charakteru, která mapuje život pražské divadelní subkultury. Na otázku, jaké hry jsou pro vás atraktivní, bez váhání odpovídá: „Můj osobní divácký a tvůrčí vkus směřuje k adaptacím klasických her či známých titulů a jejich nové interpretaci na jevišti. Okouzluje mě divadlo režisérské, tedy inscenace, ze kterých výrazně ční režijní styl a osobitost. Jsou i diváci, které to naopak vyloženě štve, a nejraději by viděli klasickou hru klasicky udělanou, nejlépe jak ji viděli kdysi někde v sedmdesátých letech, ale to mě opravdu nebere. Výrazná režie, výrazné herecké výkony a kvalitní text -

---

<sup>46</sup> Klicperovo divadlo, cit. 43.

<sup>47</sup> Tamtéž.

to je jedinečná kombinace! Samozřejmě díky osobnosti našeho uměleckého šéfa Davida Drábka nabízí naše divadlo ještě jednu silnou linku – totiž autorskou tvorbu. Davidovu poetiku mám strašně ráda a vyhovuje mi jeho smysl pro humor, takže v této druhé drábkovské linii si taktéž lebedím“.<sup>48</sup>

Nápad realizovat Richarda III. se ženou v hlavní roli je dost nezvyklý, podle Davida Drábka však v jeho hlavě vznikl a dozrál dlouhé roky. „Původně to mělo mít výraznější "genderový" nádech, víc tam konfrontovat otočené mužství se ženským. Teď nijak neřešíme, proč je role hrbatého krále obsazena dámou. Objevila se Pavlína a minulé spolupráce mě utvrdily v názoru, že jsem našel svého Richarda.“<sup>49</sup>

Obecně lze dnes na aktualizaci uměleckého díla pohlížet jako na snahu o tvůrčí a tvárný princip nového ozvláštnění dané skutečnosti. Podle mého názoru nepochybně i David Drábek hledal vhodnou interpretaci ukrytou ve smyslu Shakespearova dramatického textu a objevil ji poněkud zastrčenou v pestré paletě soudobých interpretačních konvencí. Cílem Drábkovy autorské koncepce byla spíše snaha eliminovat pouhou popisnost a naopak klást důraz na kabaretní komediálnost a ztvárnění myšlenky pomocí herecké akce.

V případě Richarda III. inscenovaného na jevišti Klicperova divadla je v podstatě dosti problematické určit, kde je hranice dramaturgických úprav a kde už se jedná o autorskou režijní koncepci Davida Drábka. Totiž stejně jako Zdeněk Plachý při nastudování stejnojmenné hry v Národním divadle v Brně, tak i David Drábek vyžadoval od svého inscenačního týmu dodržování vlastního divadelního aranžmá. Podle názoru Marie Reslové se o režiséru Davidu Drábkovi dnes obecně ví, že ne vždy své bavičské nadání umí udržet na uzdě.<sup>50</sup> V Richardovi III. ho však dokázal zkrotit a navíc se mu podařilo dosáhnout zvláštního efektu. Smíchem se mu paradoxně podařilo umocnit hrůznost toho, co se před zraky publika na scéně odehrává.

---

<sup>48</sup> ANONYM. 2012. *Jana SLOUKOVÁ, dramaturgyně Klicperova divadla*. [online]. [cit. 15. 6. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://stafle.gjkt.cz/kultura/jana-sloukova-dramaturgyne-klicperova-divadla>>.

<sup>49</sup> Klicperovo divadlo, cit. 43.

<sup>50</sup> RESLOVÁ, cit. 37.

A když přece jen dojde na nejhorší, třeba na to, že Richard nechá zavraždit své malé synovce a cynicky žádá jejich matku o ruku jejich sestry, stačí na scéně jen zvážnět. Nejspornějším momentem na Drábkově kabaretní verzi Shakespearova dramatu je pak nejspíš to, jak moc touží po dobrém konci. Podle Marie Reslové, zde lidská ukrutnost a cynismus posloužila jen jako protiváha sebeobětování a absolutního dobra ve smyslu Wildeovy pohádky Šťastný princ, kterou ze svého hnízda publiku na pokračování předčítá postava Ptáka, jako by šlo jen o to do světa vychýleného zlem přivolat tolik vytouženou rovnováhu.<sup>51</sup>

Mám-li však vyjít ze svého vlastního pohledu založeném na osobní divácké zkušenosti a studii dobových ohlasů, pak podle mého názoru autorská úprava Davida Drábka Shakespearovu tragédii myšlenkově příliš neobohatila. Režiséru Davidu Drábkovi nelze upřít snahu po hledání kontextu z dnešní dobou, ale podle mého mínění se v Richardovi III. až příliš soustředil na humor. Nicméně jsem jako divák upřímně ocenil tento způsob poněkud netradičního zpracování Shakespearovy hry ve stylu kabaretu, jelikož byl originální a přinesl mnoho vtipných okamžiků.

### **3.4 Richard III., pojetí postav a herectví v Klicperově divadle**

V úvodu této kapitoly bych rád věnoval pozornost především představitelce hlavní role hradecké inscenace Richard III., Pavlíně Štorkové. Podle mého názoru byla Štorková ve své další „historické“ roli opět velmi přesvědčivá. Za své mimořádné herecké výkony byla ostatně už dříve nominována na cenu Thálie.<sup>52</sup> Postavu krutého tyрана Richarda III. uchopila, pod režijním vedením Davida Drábka, myslím velmi citlivě. Nehrála postavu znetvořeného krále ve snaze ji za každou cenu genderově ozvláštnit, ale snažila se jít spíše po smyslu jejího vývoje a divákům ji předkládat v hutné psychologické zkratce. Královu potměšilost a panovačnou povahu, podmíněnou jeho fyzickým defektem, dokázala také velmi dobře odstínit jemností svého hlasu během vokálního čísla. Richard III., v podání Pavlíny Štorkové, rozhodně neztrácel na gradaci. Pohybově dynamický a výrazově přesvědčivý herec-

---

<sup>51</sup> RESLOVÁ, cit. 37.

<sup>52</sup> V roce 2008 byla Pavlína Štorková nominovaná na cenu Thálie za roli Jany v tragédii Friedricha Schillera „Panna Orleánská“.

ký výkon umocňoval také temný kostým navržený výtvarnicí Simonou Rybákovou. Richard III. byl na scéně Klicperova divadla v Hradci Králové oděn totiž celý v černém a to jen umocňovalo drobnou postavu jeho představitelky Pavlína Štorkové. Útlé paže, tenké nohy, nenápadný hrb krytý kožešinou na mě působily velmi křehce a v kontrastu s krutou povahou Richarda III., co by hrůzovládce, v mých očích jen podtrhovaly celkový dojem bizarnosti této postavy. Poněkud excentrickým hereckým pohybovým variacím, založených na nečekaných, jakoby trhaných pohybech Pavlína Štorkové, zdařile sekundoval i její účes tvořený poněkud umaštěnou dětskou ofinkou a výrazný příčesek v podobě dlouhého černého copu, kterým jako pomyslným bičem Štorková obrazně šlehala po svých rivalech. Líčení Pavlína Štorkové bylo založené na silné vrstvě bílého make-upu, kterému dominovaly výrazně hnědé oční linky, dodávající jejím očím škodolibý výraz pavouka číhajícího na svou kořist. V okamžiku uchopení moci a při svém nástupu na trůn pak postava Richarda III. navíc ještě oblékla podivný „leopardí“ plášť, který ve mě vyvolával asociaci s extravagantní podobou afrických diktátorů. Pokud bych měl shrnout celkový herecký výkon a pojetí postavy krále Richard III. v podání Pavlína Štorkové na scéně Klicperova divadla v Hradci Králové do tří slov, pak bych jej označil za bizarní, groteskní a přesvědčivý.

Vedle výrazného hereckého výkonu Pavlína Štorkové v hlavní roli Richarda III., mě v této inscenaci zaujaly také další dramatické postavy, jejichž rozboru bych zde rád věnoval více prostoru. V první řadě jde o poněkud upozaděnou postavu Richardova bratra, krále Edward IV., kterého podle mého názoru velmi přesvědčivě a s nadhledem zahrál Tomáš Lněnička. Umírající Edward IV. byl snad jediný z celé královské rodiny, kdo se snažil zachovávat jistou majestátnost a důstojnost, která příslušela k jeho postavení. Svůj nadhled myslím uplatnil především při své snaze smířit nepřátelské rody na prahu své vlastní smrti. Ostatní přítomní členové královského dvora chápali jeho patetické gesto jen jako pouhou formalitu, se kterou přijali i jeho smrt.

Další postavou, která mě v této inscenaci zaujala, byla královna vdova Markéta z Anjou v podání zkušeného herce Hynka Pechy. Jeho postava mnoha ranami osudu pronásledované královny, která v nekonečných válkách o trůn a moc ztratila svého manžela i děti, vystupovala velmi věrohodně. Jako otravná stařena stále dokola řešil dávné ústrky a křivdy, svými trefnými replikami neustále obtěžoval ostatní postavy.

Domnívám se, že se zde režiséru Davidu Drábkovi s nadsázkou podařilo uplatnit tradiční „alžbětinskou“ koncepci obsazování ženských postav mužskými protagonisty. Vedle toho na mě herec Matěj Anděl, přezdívaný Beckham, v roli Richardova nohsleda Buckinghamu působil až příliš zženštilým dojmem. Nakonec jsem byl snad i rád, že tento neustále se upravující pletichář skončil na popravišti.

Za zvýšenou diváckou pozornost podle mého názoru stála i postava mladého hraběte Jindřicha z Richmondu, v podání Jana Sklenáře, jenž neváhal připlout z Francie a hájit svá dědičná práva na anglickou korunu vlastním mečem. Právě hrabě z Richmondu na diváka působí jako onen vytoužený kladný protipól temného stínu, který vrhala na celou inscenaci Pavlína Štorková v roli Richarda III. Podle Marie Reslové přišel vítězný Richmond, v bílém kostýmu a jasným pohledem s vizáží podobnou bájnému elfu, se svým vlastním poselstvím lásky. Jeho posláním nebyla jen snaha triumfovat a zmocnit se trůnu, ale především zastavit násilí. „Kategoricky přeruší sbor, který se chystá zapět *We Are The Champions*. Svou bílou kobytku Michelle posílá za černým hřebcem, který sloužil Richardovi. Koně se k sobě zamilovaně mají jako jing a jang a Richmond jim k tomu zpívá Michelle od Beatles. Dobro zvítězilo nad zlem a láska nad nenávisťí“.<sup>53</sup>

Zcela originální pak bylo pojetí přidaných autorských postav Davida Drábka, tedy Ptáka a Žáby v podání Kamily Sedlářové a Jana Vápeníka, kteří jako dva svérázní glosátoři komentovali události odehrávající se na scéně ze dvou zcela odlišných perspektiv. Zatímco všežravá žába vnímala svět z pohledu poněkud jednoduššího typického maloměšťáka, nad věc intelektuálně povýšený pták naopak vše komentoval shora toliko povznesen nad lidské hemžení.

Vedle těchto abstraktních figur se během dvou hodin celkové délky trvání inscenace objeví i další dvě přinejmenším dosti neobvyklé autorské postavy, především tedy Černý kůň v podání nezapomenutelného herce černé pleti, z Afriky pocházejícího Maxima Mededy, a Bílý kůň, jehož ztvárnil Miroslav Zavičár.

Pokud se nad celou touto inscenací zamyslím s odstupem, je mi jasné, jak je dnes nesmírně obtížné z hereckého hlediska realizovat Shakespearova Richarda III.

---

<sup>53</sup> RESLOVÁ, cit. 37.

jako klasické konvenční psychologické divadlo. Po mnoha obětech a doslovném překračování mrtvol na jevišti už totiž většinou hercům dochází běžné výrazové prostředky, jimiž by mohli dávat divákům najevo svůj prožitek z hrůz, které jejich postavy prožívají. Náhle začnou balancovat na hraně směšnosti. Nicméně právě díky jistému odstupu, humoru a částečnému zcizení, které poskytuje žánr kabaretu, jsem bral Richarda III. v Klicperově divadle s jistým nadhledem a dost možná, že četné a kruté vraždy, které jsem tak vnitřně prožíval v Národním divadle v Brně, mi náhle připadaly poněkud všední a obyčejné.

## 4 Richard III., komparace obou inscenací

Mé první zamyšlení nad srovnáním obou výše uvedených inscenací se bude týkat překladu dramatického textu a jeho úpravám. Ve druhé části této kapitoly se pokusím porovnat obě inscenace z hlediska dramaturgické koncepce a režijního přístupu. Ve třetí části se zaměřím na samotné pojetí postav a herectví. Konečně ve čtvrté se zaměřím na vzájemné srovnání inscenací z hlediska hudebního pojetí a scénografie. Komparace bude vycházet z výše uvedených analýz obou inscenací.

V inscenaci Richard III. brněnského Národního divadla použil režisér Zdenek Plachý jako textové východisko pro tuto hru aktuální překlad Jiřího Joska. Nicméně tento původní překlad prošel významnými úpravami. Tyto změny výrazně snížily počet jednajících postav, scén a situací. Oproti tomu stejnojmenná inscenace v Klicperově divadle nese navíc podtitul „Kabaret o bezmoci mocných“, kterým tak trochu již dopředu upozorňuje všímavého diváka, že nepůjde o klasické inscenační pojetí. David Drábek v Klicperově divadle vycházel u Richarda III., na rozdíl od Národního divadla v Brně, z překladu Martina Hilského. Celkově však lze říci, že text přepracoval a stejně jako Zdenek Plachý v Brně vyškrtal z původní verze několik postav. Na rozdíl od poněkud klasičtější dramaturgické koncepce preferované v Národním divadle v Brně, která více vychází z původního Shakespearova dramatu, se David Drábek jako Shakespearův spoluautor do této hry rozhodl přidat i několik vlastních autorských figur. Kromě tradičních postav jako Richarda III., vévody z Buckinghamu, královny Markéty a dalších, se kterými se lze potkat i na scéně Národního divadla v Brně, se v inscenaci hradeckého Klicperova divadla objevily postavy zcela nové, jako Žába, Pták, Černý a Bílý kůň.

Z tohoto srovnání jasně vyplývá, že pojetí obou inscenací má vzhledem k samotnému přístupu a úpravám dramatického textu zcela odlišný charakter. Zatímco v Národním divadle v Brně lze spatřovat jen mírný odklon od klasické koncepce, v Klicperově divadle mohli být diváci svědky zcela originálního „drábkovského“ autorského pojetí v duchu surrealismu.

Jak již bylo uvedeno, dramaturgicko - režijní výklad Zdenka Plachého vycházel v Národním divadle v Brně z klasického pojetí, které je v první řadě spojeno s dominantním výkonem Petra Halberstadta v hlavní roli krále Richarda III. Režisér kladl především důraz na vzájemnou vyváženost a účinnost mezi dialogy a monolo-



gy jednajících postav a také na přesvědčivost a sílu prostředí, ve kterém se postava krále Richarda pohybuje. Vedle toho se na scéně Klicperova divadla setkáváme v inscenaci Richard III. se zcela odlišným režisérským až autorským pojetím Davida Drábka. Už sama skutečnost, že do hlavní role krále obsadil ženu, je dosti neobvyklá, stejně tak i obsazení všech vedlejších ženských postav muži může někomu připadat dosti nezvyklé. Podle mého názoru se zde David Drábek pokusil o konfrontaci klasického shakespearovského tématu se současným světem s důrazem na obrácené mužství se ženstvím, kdy muži hrají ženy a ženy muže a do svých postav přejímají charakteristické vlastnosti svých pohlaví. Ve své dramaturgicko-režijní koncepci se na rozdíl od Zdenka Plachého inscenujícího Richarda III. v Brně odklonil David Drábek od klasické interpretační konvence nejen svým netradičním přeobsazením rolí, ale především připsáním několika zcela nových postav. Podtrženo a sečteno, zatímco režisér Zdeněk Plachý spolu s dramaturgem Martinem Dohnalem v Národním divadle v Brně realizovali Richarda III. v duchu tradiční konvence, David Drábek spolu s Janou Sloukovou předložili divákovi zcela originální autorskou úpravu původní Shakespearovy hry.

Zcela odlišné je u obou inscenací pojetí postav i herecký přístup. Jak jsem již výše uvedl, pro brněnskou inscenaci Richarda III. byl zcela rozhodující především výkon jeho hlavního představitele Petra Halberstadta. Podle režiséra Zdenka Plachého dostal Halberstadt v roli krále největší příležitost, jaká pro herce existuje. „Není jen představitelem titulní role, je současně i spoluautorem, protože přinesl do hry mnoho nových podnětů“, přiznává režisér Zdeněk Plachý. „Inscenačním i historickým problémem je Richardovo postižení, každý režisér i herec si ho představuje jinak“, vysvětluje.<sup>54</sup> Vedlejší postavy ztvárněné s větší nebo menší přesvědčivostí podle mého názoru působily na scéně Národního divadla v Brně vedle Halberstadta Richarda poněkud více okrajově a svou existencí jako by jen napomáhaly budovat velikost hlavní postavy. Zato v hradecké inscenaci Klicperova divadla se vedle Pavliny Štorkové výrazně prosadili i herci ve vedlejších rolích. Především Filip Richtermoc, Hynek Pecha, Lubor Novotný a rovněž perfektní Jan Sklenář v rolích královen a princezen.

---

<sup>54</sup> HOFFMANOVÁ, Karla. Král Richard III. přijede umřít do Brna – Království za koně! *Brněnský týdeník*, 8. 1. 2010, s.10.

Další výrazný rozdíl lze spatřit také ve zcela odlišném muzikálním pojetí obou inscenací. Zatímco hudební doprovod v inscenaci Národního divadla v Brně sloužil, zdá se mi, jen jako pouhý instrumentální doprovod scén, v hradeckém Klicperově divadle se projevil jako velmi živelný a důležitý výrazový prostředek. Základní diferenci lze spatřovat především v samotné odlišnosti hudební interpretace. V Národním divadle v Brně byl použit reprodukováný hudební doprovod především ve spojitosti s výše popsányi videoprojekcemi. Vedle toho na scéně Klicperova divadla jsem byl naopak svědkem živých hudebních výstupů jak v podání Českého chlapeckého sboru z Hradce Králové, tak v podání samotné Pavlíny Štorkové a její písně Somewhere Over the Rainbow. Samozřejmě nesmím opomenout ani hit We Are the Champions Freddieho Mercuryho v podání Jakuba Tvrdíka.

Samostatnou kapitolu tohoto srovnání obou inscenací však jistě tvoří pojetí scénografické. Dominantním scénografickým prvkem na jevišti Národního divadla v Brně byla v Richardovi III. režiséra Zdenka Plachého především videoprojekce Tomáše Hružy. Její projekci bylo možné sledovat na vysunovacím bílém plátně v zadní části jeviště. Motivy těchto videoprojekcí, které celkově ladily s děním na scéně, patřily přes svoji staticnost a některé naturalistické polopatismy v inscenaci k tomu nejlepšímu. Vedle toho scénografie Marka Zákosteckého použitá v Richardovi III. na jevišti hradeckého Klicperova divadla působila přes svou invenci mnohem více jednoduše.

Z hlediska výtvarného pojetí a zpracování kostýmů jsou si obě inscenace naopak velmi podobné. Poněkud nadčasové pojetí kostýmů Lindy Dostákové v Národním divadle v Brně na mě působilo až fantaskním dojmem. Stejně tak i návrhářka kostýmů v Klicperově divadle v Hradci Králové Simona Rybáková pojala kostýmy do Richarda III. velmi osobitě. Její variace kostýmů co do střihu a barevné kompozice na mě působily rovněž jako čistě fantazijní naplnění vize nadčasovosti a neformálnosti. Právě v pojetí kostýmů a jejich nadčasové vizuálnosti lze spatřovat podle mého názoru jedinou výraznou podobnost obou inscenací.

## 5 Závěr

Obě výše analyzované a srovnávané divadelní inscenace spojuje především snaha o neobvyklý ponor do psychologie postav, promyšlená kompozice mizanscény, kterou oba režiséři pojímali sice každý po svém, ale velmi detailně. Další podobnost jsem při srovnávání obou inscenací našel ve výtvarném pojetí kostýmů a jejich fantaskní nadčasovosti.

Nicméně ostatní roviny inscenační koncepce se u obou režisérů, tedy Zdenka Plachého v Národním divadle v Brně a Davida Drábka v Klicperově divadle v Hradci Králové, už diametrálně rozchází. Společné téma obou inscenací od sebe pak dělí především dva zcela odlišné režijní přístupy.

Ve svém pojetí, podtrhujícím abstraktní rovinu, dali režisér Zdenek Plachý spolu s dramaturgem Martinem Dohnalem na jevišti Národního divadla v Brně vyniknout Richardovi III. především ve formě velkovýpravné podívané, která stojí na představiteli hlavní role Petru Halbestadtovi. Dominantním prvkem jejich inscenační koncepce byla scénografie Daniela Dvořáka, připomínající tradiční shakespearovské divadlo Globe ve formě prodlouženého balkónového interiéru a zvláště pak originální pojetí videoartové projekce Tomáše Hruzy na zadním plánu scény. V inscenaci Richard III. projevil režisér Zdenek Plachý opět svůj režijní styl, spojující vizuální pompu s okázalostí, neustálý tlak na divákovi emoce, obraznost podepřenou zvukovými, filmovými a světelnými efekty, ale především melodramatičnost pracující s poetikou kýče. Navázal tak na své předchozí úspěšné inscenace Královna Margot a Antonius a Kleopatra. Přes škrtky spojené s redukováním jednajících postav dokázal podle mého názoru Zdenek Plachý v Richardovi III. na scéně Národního divadla v Brně vytvořit sladěný celek, ve kterém zůstalo pro diváka z největšího renesančního dramatika vše podstatné.

Vedle tradičnějšího pojetí Richarda III. na scéně Mahenova divadla v Brně v režii Zdenka Plachého se slavná Shakespearova tragédie z období války růží v podání Davida Drábka v Klicperově divadle jeví spíše jako politický kabaret s aktuálním přesahem. David Drábek zůstal podle mého názoru při nastudování Richarda III. opět věrný svému autorskému stylu. Drábek zde neinscenoval drama jako takové, ale zaměřil se na téma včetně jeho společenských přesahů. Jeho autorický přístup byl u Richarda III. originální nejen svou úpravou a přidáním zcela no-

vých postav, lavinou prohození ženských a mužských rolí, ale především svým pojetím neodolatelně zábavné parodie na shakespearovská klišé. Drábek ve svém Richardovi divákům představil minimalistickou, ale detailně a s velkou invencí propracovanou scénu Marka Zákosteleckého, kterou velmi originálně doplňovalo rockové hudební aranžmá Dareka Krále.

Stejně jako na scéně Národního divadla se i v Richardovi III. Davida Drábka středobodem divadelního dění stala postava vévody z Glosteru, později Richarda III. Hradecký Richard v podání Pavlína Štorkové však pro mě nebyl jen pouhým charismatickým a sebeironickým intrikánem, toužícím po královském trůnu, ale především skvělým, takřka groteskním glosátorem komentujícím dění na jevišti. Přesto, že na mě její postava krále na jedné straně působila jako doslovné ztělesnění krutosti, cítil jsem k ní i jisté sympatie, nechyběl jí totiž jistý nadhled kořeněný černým, mnohdy až cynickým smyslem pro humor. Její postava neustále provokovala, jakoby se zároveň i těšila ze své obludnosti.

Ve své spoluautorské verzi tohoto Shakespearova dramatu myslím režisér David Drábek srozumitelně a vtipně vykreslil pocit současné společnosti z převrácených hodnot a z všudypřítomné touhy po moci. Přesto se nemohu zbavit dojmu, že David Drábek příliš samotnému Shakespearovu textu nevěřil. Více jak půlka programu k inscenaci odkazuje k představení skutečných postav a jejich historické úloze, většina herců během představení stále dokola připomínala svá jména a podle mého názoru i samotný text byl autory inscenace neustále zpochybňován. Přes poněkud kabaretní přesah však Richard III. na scéně Klicperova divadla neztratil onu podstatu původního Shakespearova dramatu, jako obrazu vrtkavého a krvavého kola štěstí.

## 6 Prameny

DOHNAL, Martin. *Richard III.* Divadelní program. Činohra Národního divadla v Brně, premiéra 8. 10. 2010. Brno : Národní divadlo, 2010.

DOMBROVSKÁ, Lenka. Richard na patologii i fotbalovém hřišti. *Divadelní noviny*, 2012, č. 19, s. 4. ISSN 1210-471X.

HOFFMANOVÁ, Karla. Král Richard III. přijede umřít do Brna – Království za koně! *Brněnský týdeník*, 8. 1. 2010, s.10.

JUST, Vladimír. Umění zahrát ztělesněné zlo. *Lidové noviny*, 20. 1. 2010, s. 9.

KOVAŘÍK, Jiří. *Král Richard III. Vrah, či oběť?* 1. vyd. Praha : Akcent, 2003. 465 s. ISBN 80-7268-238-5.

KŘÍŽ, Jiří P. Brněnský Parnass střeží válečné recidivy růží. *Právo*, 10. 2. 2010, s. 11.

*Kulturní okamžiky - Anglický král Richard III. ožil v Mahenově divadle.* Minuty regionu, PRIMA TV, 14. 01. 2010.

MAREČEK, Petr. Richardovi III pomáhá humor k ještě větší síle. *Mladá fronta Dnes*, 24. 10. 2012, s. 7.

MATĚJKA, Ivan. Zkrátka. *Literární noviny*, 4. 1. 2010, s. 20.

MLEJNEK, Josef. Herecké vlohy a jejich třibení. *Divadelní noviny*, 9. 3. 2010, s. 6.

(MLK). Richard III. ve stylu Mansona. *Mladá fronta Dnes*, 8. 1. 2010, s. [B]2.

MOŠA, Stanislav. *Richard III.* TV záznam inscenace Národního divadla v Brně, Česká televize, 2010, délka záznamu 121 minut.

SHAKESPEARE, William. Dílo. Přel. Martin Hilský, 1. vyd. Praha : Academia, 2011. 1680 s. ISBN: 978-80-200-1903-5.

SHAKESPEARE, William. Král Richard III./ King Richard III. Překl. Jiří Josek, 2. vyd. Romeo, 2008. 238 s. ISBN: 80-86573-10-9.

SUCHÁ, Lenka. Král Richard III.: výpravná podívaná s projekcí. *Brněnský deník*, 7. 1. 2010, s. 7.

ŠLABMOLA, Ondřej. *Richard III. (Kabaret o bezmoci mocných)*. FiftyFifty kreativní agentura s.r.o., 2012, délka záznamu 128 minut.

## 6.1 Internetové odkazy

ANONYM. 2012. *Jana SLOUKOVÁ, dramaturgyně Klicperova divadla*. [online]. [cit. 15. 6. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://stafle.gjkt.cz/kultura/jana-sloukova-dramaturgyne-klicperova-divadla>>.

ČT24. 2010. *O přízeň Brňanů se uchází padouch všech padouchů*. [online]. [cit. 8. 1. 2010]. Dostupné z WWW: <[www.ct24.cz](http://www.ct24.cz)>.

EHLOVÁ, Dana. 2012. *Standing ovation pro Richarda III. v Klicperově divadle v Hradci Králové*. [online]. [cit. 24. 11. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/vase-zpravy/kralovehradecky-kraj/hradec-kralove/1043-13820-standing-ovation-pro-richarda-iii-v-klicperove-divadle-v-hradci-kralove-.html>>.

(JK). *Drábek David*. [online]. [cit. 1. 4. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.czechlit.cz/autori/drabek-david/>>.

Klicperovo divadlo. 2012. *Jana Slouková* [cit. 19. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <[http://www.klicperovodivadlo.cz/jana\\_sloukova.htm](http://www.klicperovodivadlo.cz/jana_sloukova.htm)>.

Klicperovo divadlo. 2012. *Richard III*. Tisková zpráva [cit. 20. 10. 2012]. Dostupné z WWW: <[http://www.klicperovodivadlo.cz/richard\\_III.htm](http://www.klicperovodivadlo.cz/richard_III.htm)>.

MACLACHLAN, Donald. *Bones, burials and bukum. Richard III. and the Tower of London*. [online]. [cit. 1998]. <<http://home.cogeco.ca/~richardiii/bunkum.html>>.

PÁLUŠ, Peter. 2013. *Z Festivalu evropských regionů v Hradci Králové*. [online]. [cit. 29. 6. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://nadivadlo.blogspot.cz/2013/06/palus-richard-iii-klicperovo-divadlo.html>>.

RESLOVÁ, Marie. 2012. *Richard III. jako černý kabaret s dobrým koncem*. [online]. [cit. 1. 1. 2012].

Dostupné z WWW: <<http://www.ceskapozice.cz/magazin/kultura/drama-richard-iii-jako-cerny-kabaret-s-dobrym-koncem>>.

## 7 Literatura

CÍSAŘ, Jan, ŠTĚPÁNEK, František. *Základy činoherní režie*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1984. 136 s. ISBN 40-018-85.

ČERNÝ, František. *Otázky divadelní režie*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1988. 237 s. ISBN 32-035-88.

HILSKÝ, Martin. *Shakespeare a jeviště svět*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010. 909 s. ISBN 978-80-200-157-1.

HODEK, Břetislav. *William Shakespeare, Kronika hereckého života*. 1. vyd. Naše vojsko, 1994. 261 s. ISBN 80-206-0482-0.

HONAN, Park. *Shakespeare životopis*. 1. vyd. Paseka, 2011, 421 s. ISBN 9788074320675.

HYVNAR, Jan. *Herec v moderním divadle*. 1. vyd. Kant, 2012, 271 s. ISBN 9788074370601.

KOVAL, Radim. *W. Shakespeare: Richard III. - Rozbor divadelní inscenace*, Divadelní ústav, Praha, 1965

LYNE, Charlotte. *Shakespeare a jeho svět*. 1. vyd. Brána, 2009. 236 s. ISBN 978-80-7243-420-6.

MACURA, Vladimír a kolektiv. *Slovník světových literárních děl 2/ M-Ž*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1988. 457 s. ISBN 80-207-0960-6.

PAVIS, Patrice. *Divadelní slovník*. 1. vyd. Divadelní ústav, 2004. 542 s. ISBN 80-88987-24-5.

PAVLOVSKÝ, Petr. *Základní pojmy divadla*. 1. vyd. Libri, 2004. 352 s. ISBN 80-7277-194-9.

PTÁČKOVÁ, Věra. *Česká scénografie 20. století*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1982. 363 s. ISBN nevedeno.

## 8 Dokumentace

Televizní záznam divadelní inscenace W. Shakespeara Richard III. , Národní divadlo, Brno Hráli: Petr Halberstadt, Zuzana Slavíková, Klára Apolenářová, Monika Maláčová, Marie Durnová, Michal Zavadil j.h., Jan Grygar, Jaroslav Dufek, Bedřich Výtisk, Sandra Riedlová, David Kaloč, Petr Bláha, Vratislav Běčák, Jindřich Světnica, Ondřej Mikulášek a další. Výtvarník scény: Daniel Dvořák, Kostýmy: Linda Rybáková. Hlavní kameraman: Jan Štangl. Režie televizního záznamu: Stanislav Moša. Vyrobila: Česká televize - 2010. Archiv Národního divadla, Brno. Délka záznamu: 121 minut.

Videozáznam divadelní inscenace W. Shakespeara, D. Drábka Richard III., Klicperovo divadlo, Hradec Králové. Hráli: Pavlína Štorková, Petr Vrběcký, Filip Richtermoc, Hynek Pech, Lubor Novotný, Jan Sklenář, Tomáš Lněnička, Josef Čepelka, Miroslav Zavičár, Matěj Anděl, Jan Bílek, David Smečka, Jakub Tvrdík, Jan Vápeník, Kamila Sedlářová, Maxime Mededa a další. Výtvarník scény: Marek Zákostecký, Kostýmy: Simona Rybáková, Kamera: Ondřej Šlambora, Martin Přidal, Střih: David Pozník, Režie záznamu: Ondřej Šlambora, vyrobila: FiftyFifty kreativní agentura s.r.o. 2012. Archiv Klicperova divadla, Hradec Králové. Délka záznamu: 128 minut.



## **Příloha č.1**

### **k inscenaci William Shakespeare, Richard III.**

#### **Národní divadlo, Brno**

William Shakespeare

RICHARD III.

Překlad: Jiří Josek

Režie: Zdenek Plachý

Dramaturgie: Martin Dohnal

Scéna: Daniel Dvořák

Videoart: Tomáš Hrůza

Kostýmy: Linda Dostálková

Výběr a úprava hudby: Zdenek Plachý

Choreografie: Hana Halberstadt

Hráli: Petr Halberstadt, Zuzana Slavíková, Monika Maláčová, Dana Pešková, Marie Durnová, Klára Apolenářová, Michal Zavadil j.h., Jan Grygar, Jaroslav Dufek, Bedřich Výtisk, Jiří Pištěk, Jakub Jelínek j.h., Matěj Sláma j.h., Kristián Dembický j.h., Petr Bláha, Vratislav Běčák, Jindřich Světnica, Ondřej Mikulášek, Petr Panzenberger, Jakub Šafránek, David Kaloč, Vladimír Krátký, Sandra Riedlová, Karel Růžička, Ivan Lisický, Boris Ráboň, Karel Růžička, Rudolf Hnilica, Radim Lisický j.h.

Nevíte, madam, že se patří zlo  
oplácet dobrem, hrubost milostí?  
Richard, SCÉNA 1., JEDNÁNÍ I.



Premiéra 8. ledna 2010 v Mahenově divadle  
126. sezona Národního divadla Brno  
Umělecký šéf Mahenovy činohry Zdeněk Plachý

#### Osoby a obsazení:

Richard III.  
Královna Alžběta  
Královna Margaret

Vévodkyně z Yorku  
Lady Anna  
Vévoda z Buckinghamu  
George, vévoda z Clarence  
Lord Hastings  
Lord Stanley-Derby  
Kral Edward IV.  
Edward, princ z Walesu, syn Edwarda IV.

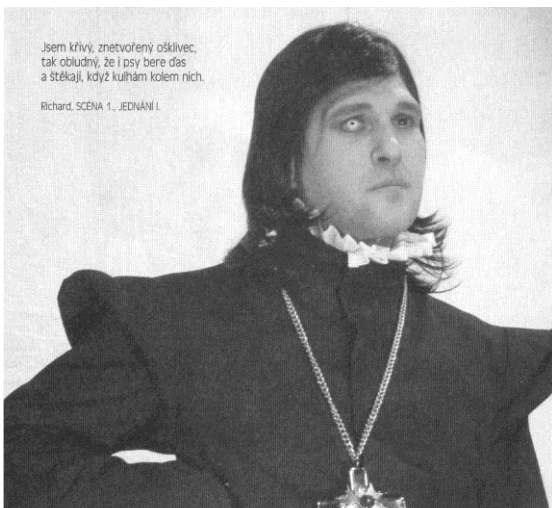
Richard, vévoda z Yorku, syn Edwarda IV.

Jindřich Tudor, hrabě z Richmondu  
Sir William Catesby  
Sir James Tyrrel  
Vévoda z Norfolkku  
1. vrah  
2. vrah  
Starosta Londýna  
Biskup  
Jana Shoreová  
Serif  
Poslové a vojáci.

PETR HALBERSTADT  
ZUZANA SLAVKOVÁ  
MONIKA MALÁČOVÁ  
DANA PEŠKOVÁ  
MARIE DURNOVÁ  
KLARA APOLENÁŘOVÁ  
MICHAL ZAVADIL Jh.  
JAN GRYGAR  
JAROSLAV DUFEK  
BEDRICH VYTIŠEK  
JÍŘÍ PÍŠTEK  
JAKUB JEJÍNEK Jh.  
MARTIN ŠTVRTECKÝ Jh.  
MATEJ SLAMA Jh.  
KRISTIAN DEMBICKÝ, Jh.  
PETR BLÁHA  
VRATISLAV BEČÁK  
JINDŘICH SVĚTNICA  
ONDŘEJ MIKULÁSEK  
PETR PANZENBERGER  
JAKUB SAFRÁNEK  
DAVID KALOC  
VLADIMÍR KRÁTKÝ  
SANDRA RIEDLOVÁ  
KAREL RŮŽIČKA  
IVAN LISICKÝ  
BORIS RÁBOŇ  
KAREL RŮŽIČKA  
RUDOLF HNILICA  
RADIM LISICKÝ Jh.

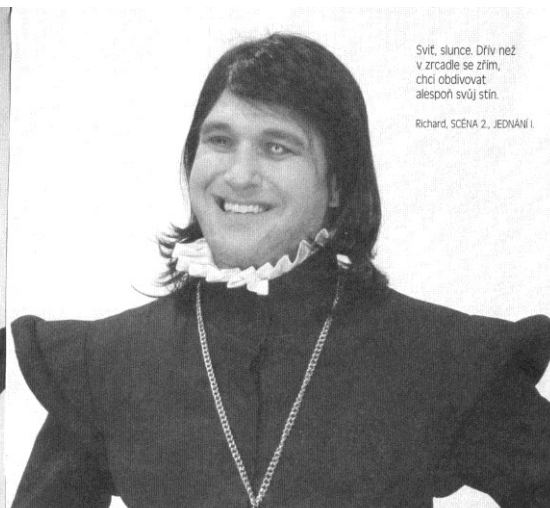
Jsem králový, znetvořený osklivec,  
tak obličný, že i psy bere dás  
a stékají, když kulhám kolem nich.

Richard, SCÉNA 1., JEDNÁNÍ I.



Svit, slunce. Dřív než  
v zrcadle se zřím,  
chci obdivovat  
alespoň svůj stín.

Richard, SCÉNA 2., JEDNÁNÍ I.



Jiří Jozek (1950) vystudoval angličtinu a češtinu na FFUK Praha. Doposud vynikajícím způsobem přeložil 19 Shakespearových her (za překlad Hamleta získal v roce 2000 Jungmannovu cenu), ale přeložil i anglické díla řady klasických i současných dramatiků. Soustavně se věnuje i překladům muzikálů. V roce 1995 získal Cenu Fiteisu a podvakrátě obdržel Cenu Jednoty překladatelů a tlumočnicků za překlad a úpravu českých dialogů.

Uvedený text hry je úpravou vynikajícího překladu Jiřího Jozky kompletního originálu Williama Shakespeara. Naše úprava výrazně redukuje počet osob, scén i situací, ale minimálně zasahuje do jazyka. Je nutné upozornit, že Jozek samozřejmě respektuje strukturu blankversu a vytváří vůči němu český ekvivalent. Vzhledem k tomu, že v úpravě došlo ke skrtům, některé řádky postrádají úplnost blankversového verše. V původním překladu Jiřího Jozky samozřejmě k ničemu takovému nedochází. Přesnou podobu překladu včetně originálního anglického znění nalezte zájemce na [www.jirijozek.com](http://www.jirijozek.com).

#### DRAMATIS PERSONAE

EDVARD IV.  
Královí synové:  
EDVARD, princ z Walesu, později KRÁL EDVARD V.  
RICHARD, vévoda z Yorku  
Královí bratři:  
GEORGE, vévoda z Clarence  
RICHARD, vévoda z Gloucestru, později KRÁL RICHARD III.  
CLARENDOV SYNÁČEK (Edward, hrabě z Warwicku)  
JINDŘICH, hrabě z Richmondu, později KRÁL JINDŘICH VII.  
KARDINÁL BOURCHER, arcibiskup z Canterbury  
THOMAS ROTHERHAM, arcibiskup z Yorku  
JOHN MORTON, biskup z Ely  
VÉVODA Z BUCKINGHAMU  
VÉVODA Z NORFOLKU  
HRABE ZE SURREY, jeho syn  
HRABE RIVERS, Alžbětín bratr  
MARKYZ Z DORSETU a LORD GREY, její synové  
HRABE Z OXFORDU  
LORD HASTINGS  
LORD LOVELL  
LORD STANLEY, hrabě z Derby  
SIR THOMAS VAUGHAN  
SIR RICHARD RATCLIFFE  
SIR WILLIAM CATESBY  
SIR JAMES TYRREL  
SIR JAMES BLUNT  
SIR WALTER HERBERT  
SIR WILLIAM BRANDON  
SIR ROBERT BRAKENBURY, velitel Toweru  
CHRISTOPOR URSWICK, kněz  
LONDÝNSKÝ STAROSTA  
WILTŠIRSKÝ SERIF

HASTINGS, herold  
TRESSEL a BERKELEY, pánové z doprovodu Lady Anny  
KRÁLOVNA ALŽBĚTA, žena krále Edwarda IV.  
MARGARET, vdova po králi Jindřichu IV.  
VÉVODKYNĚ Z YORKU, matka krále Edwarda IV.  
LADY ANNA, vdova po Edwardovi, princ z Walesu, synu krále Jindřicha VI., později provdána za vévodu z Gloucestru  
CLARENDOVA DCERKA (Margareta Plantagenetová, hraběnka ze Salisbury)  
1. VRAH  
2. VRAH  
KNEZ  
PISAR  
PÁŽE  
Duchové Richardových obětí, pánové, slechtici, služebníci, biskupové, členové městské rady, měšťané, vojáci, poslové, vrazi

Dějště: Anglie

Všle uvedeny seznam osob je kompletním výčetem všech figur v Shakespearově originálu hry „Král Richard III.“. Tučně jsou vyznačeny jen ty osoby, které zůstaly v naší upravené verzi. K nim jsme přidali pouze postavu Jany Shoreové, o které se v Shakespearově hře pouze mluví.

## Obrázek 1

### William Shakespeare: Richard III. - program inscenace



Obrázek 2

W. Shakespeare: Richard III. - Petr Halberstadt - Richard III.



Obrázek 3

W. Shakespeare: Richard III. - Jiří Pištěk - Král Edward IV.,  
Zuzana Slavíková - Královna Alžběta





**Obrázek 4**  
**W. Shakespeare: Richard III. - Petr Halbestadt - Richard III., Klára Apolenářová**  
**Lady Anna**



**Obrázek 5**  
**W. Shakespeare: Richard III. - Petr Halbestadt - Richard III. v pozadí videoart**  
**Tomáše Hružy**



**Obrázek 6**

**W. Shakespeare: Richard III. - Marie Durnová - Vévodkyně z Yorku**



**Obrázek 7**

**W. Shakespeare: Richard III. - Petr Bláha - Jindřich Tudor hrabě z Richmondu**

## **Příloha č.2**

**k inscenaci William Shakespeare,**

**David Drábek**

**Richard III.**

**Klicperovo divadlo, Hradec Králové**

William Shakespeare, David Drábek

RICHARD III.

(Kabaret o bezmoci mocných)

Fragment překladu: Martin Hlinský

Režie: David Drábek

Dramaturgie: Jana Slouková

Scéna: Marek Zákostelecký

Kostýmy: Simona Rybáková

Výběr a úprava hudby: David Drábek, Darek Král

Premiéra: 20. 10. 2012

Hráli: Pavlína Štorková, Petr Vrběcký, Filip Richtermoc, Hynek Pech,  
Lubor Novotný, Jan Sklenář, Tomáš Lněnička, Josef Čepelka, Miroslav Zavičár,  
Matěj Anděl, Jan Bílek, David Smečka, Jakub Tvrdík, Jan Vápeník, Kamila Sedlá-  
rová, Maxime Mededa

V alternacích zpívají členové Českého chlapeckého sboru Hradec Králové: Radek  
Hantsch, Václav Táborský, Lukáš Veselý, Milan Pokorný, Pavel Dvořák, Marek  
Müller, Milan Kurka, Jakub Nosek, Jan Nosek a Aleš Staněk.





KLICPEROVO DIVADLO HRADEC KRÁLOVÉ  
 První premiéra sezony 2012/2013  
 Ředitel: Ladislav Zeman - Umělecký šéf: David Drábek

William Shakespeare - David Drábek  
**RICHARD III.**  
 (Kabaret o bezmoci mocných)

Režie: David Drábek  
 Dramaturgie: Jana Slouková - Hudba: Darek Král  
 Scéna: Marek Zákostelecký - Kostýmy: Simona Rybáková  
 Pohybová spolupráce: Henrieta Hornáčková  
 Asistent režie: Luděk Horký  
 S použitím fragmentu překladu Martina Hilského.

Osoby a obsazení:

**ZVÍŘATA**  
 Žába --- Jan Vápeník  
 Pták --- Kamila Sedlářová  
 Černý kůň --- Maxime Mededa  
 Bílý kůň --- Miroslav Zavičár

**MUŽI**  
 Král Edward IV. --- Tomáš Lněnička  
 Clarence (George, vévoda z Clarence) --- Josef Čepelka  
 Richard, vévoda z Glostru --- Pavlína Štorková  
 Richmond (Jindřich, hrabě z Richmondu) --- Jan Sklenář  
 Hrabě Rivers, bratr královny Alžběty --- Miroslav Zavičár  
 Vévoda z Buckinghamu --- Matěj Anděl  
 Lord Hastings --- Jan Bilek  
 Lord Stanley --- David Smečka  
 Vrazi --- Jakub Tvrđík a David Smečka  
 Edward a Richard, synové Edwarda IV. --- Josef Čepelka a Miroslav Zavičár

Obrázek 8

William Shakespeare, David Drábek: Richard III. - program inscenace



Obrázek 9

W. Shakespeare, D. Drábek: Richard III. - Pavlína Štorková - Richard III.



Obrázek 10

W. Shakespeare, D. Drábek: Richard III. - Jan Vápeník - Žába





**Obrázek 11**  
**W. Shakespeare, D. Drábek: Richard III. - Pavlína Štorková - Richard III., Matěj Anděl**  
**Vévoda z Buckinghamu**



**Obrázek 12**  
**W. Shakespeare, D. Drábek: Richard III. - Maxime Mededa - Černý kůň**



Obrázek 13  
W. Shakespeare, D. Drábek: Richard III. - Miroslav Zavičár a Josef Čepelka -  
Richard a Edward synové Edwarda IV.



Obrázek 14  
W. Shakespeare, D. Drábek: Richard III. - Kamila Sedlářová - Pták